

III RIIGIKOGU

2. istungjärk. **Protokoll nr. 32 (22).**

1926. a.

III Riigikogu koosolek 16. detsembril
1926. a. kell 17.

Kokku on tulnud 93 Riigikogu liiget.

Valitsuse looshis: Riigivanem **J. Teemant**, välisminister **Fr. Akel**, teedeminister **A. Kerem**, sõjaminister **J. Soots**, kaubandus-tööstusminister **K. Kornel**, kohtuminister **J. Sepp**, haridusminister **J. Lattik**, töö-hoolekandeminister **O. Tief**.

P ä e v a k o r d:

1. Suguhaiguste vastu võitlemise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

2. Kriminaal kohtupidamise seaduse § 33. muutmise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

3. Maavolikogude valimise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

4. Karistuse määrused kaitseväeteenistuse seaduse rikkumise asjus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

5. Riigiametnikkude ja -teenijate palga-seaduse muutmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

6. Riigiteenistusest vabastamise puhul palga edasimaksmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

7. Teedeministeeriumi 1927./28. aasta eelarve arvel teede ja sildade korrashoiu tööde lepingute sõlmimise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

8. Riigi 1926./27. a. lisaelarve nr. 2 — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

9. Hoolekande seaduse muutmise seadus — sotsiaalkomisjoni ettepanek.

10. Petseri ja Narva-taguste maade kinnisvarade kinnistamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

11. Maaseaduse §§ 15., 20., 22. ja 23. muutmise seadus — II lugemisel.

12. Riigi trükikoja põhimääruste muutmise seadus — II lugemisel.

13. Kroonu hangete ja töövõtete seaduse täiendamise seadus — II lugemisel.

Koosolekut juhatab esimees **K. Einbund**.

Sekretäri kohal sekretär **M. Juhkam**.

Koosolek algab kell 17.15 min.

Juhataja **K. Einbund**: Avan Riigikogu koosoleku. Enne päevakorra juurde asumist on sõna sekretäriil teadaande korras.

1. Teadaandmine A. Grim-pel'i Eesti tööliste partei Riigikogu rühmast väljaheitmise kohta.

Sekretär **M. Juhkam**: Riigikogu juhatusel on tulnud Eesti tööliste partei Riigikogu rühmalt järgmine teadaanne: „Käesolevaga teatame, et Riigikogu liige Arnold Grimpel on Eesti tööliste partei Riigikogu rühmast välja heidetud. Esimees A. Sprenk. Sekretär E. Pesur.“ (Vahelhüüe pahemalt poolt: Mis nüüd härra Päts ütleb!)

2. Suguhaiguste vastu võitlemise seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega redaktsiooni komisjoni muudatused 1—6.

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette vastu võtta „Suguhaiguste vastu võitlemise seadus“ lõpulik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel vastuvõetud kujul järgmiste muudatustega:

1. § 5, teine lõige, eelviimane rida: ümber käia, p. o. talitada.

2. § 10, esimene rida: nõudmised peavad sündima, p. o. nõudmised tulevad saata.

3. Sealsamas, kolmas rida: mis on nimetatud §§ 12. ja 16., p. o. mis on nimetatud käesoleva seaduse §§ 12 ja 16.

4. § 11, teine rida: ettenähtud viisil, p. o. ettenähtud korras.

5. § 13, teises, kolmandas, neljandas ja viiendas reas kustutada või.

6. Sealsamas, teine, seitsmes ja üheksas rida: sõjaväe, p. o. kaitseväe.

3. Kriminaal kohtupidamise seaduse § 33. muutmise seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson** kannab ette ja hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega redaktsiooni komisjoni ettepanek.

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette vastu võtta „Kriminaal kohtupidamise

seaduse § 33. muutmise seaduse“ lõpulik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel vastuvõetud kujul ilma muudatusteta.

4. Maavolikogude valimise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega muudatused 1—9.

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette vastu võtta „Maavolikogude valimise seaduse“ lõpulik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel vastuvõetud kujul järgmiste muudatustega:

1. § 2 vastu võtta järgmiselt: Valimisjaoskondadeks loetakse samad jaoskonnad, mis määratud Riigikogu valimisteks.

2. § 6, teine lõige, kolmas rida: hääleõigusest ilma ei ole jäänud, p. o. ei ole jäänud hääleõiguseta.

3. § 10, punkt 3) vastu võtta järgmiselt: 3) järevalve, et jaoskonna komisjonid õigel ajal tegevuse avaksid.

4. § 17, kolmas lõige, esimene rida: Nimekirjades leiduvate puuduste kohta käivate, p. o. Nimekirjades leiduvatesse puudustesse puutuvate.

5. § 20, teine lõige, esimene rida: kustutada „üles“.

6. § 22, neljas rida: viimased arvesse võtmata, p. o. viimased üleliigsed kandidaadid nimekirja lõpust arvesse võtmata.

7. Sealsamas, kuues rida: nõusolemine puudub endid hääletada lasta, p. o. puudub nõusolek kandideerimiseks.

8. Sealsamas, eelviimane rida: kustutada „kui üleliigsed“.

9. § 24, esimene lõige, eelviimane rida: kustutada „poolt“.

5. Karistuse määrused kaitseväeteenistuse seaduse rikkumise asjus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega muudatused 1—7.

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette vastu võtta „Karistuse määrused kaitseväeteenistuse seaduse rikkumise asjus“ lõpulik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel vastuvõetud kujul järgmiste muudatustega:

1. I osa, p. o. I.

2. § 4, kolmas rida: väljakuulutatud kohta ja ajal, p. o. väljakuulutatud kohta ja väljakuulutatud ajal.

3. Sealsamas, 6. ja 7. rida: kuid peale ilmumist ... vastu võetud ei saanud, p. o. kuid keda pärast ilmumist... vastu ei võetud.

4. § 10, teine rida; et vastavale asutusele, p. o. et ta vastavale asutusele.

5. II osa, p. o. II.

6. § 14, teine rida: Uue kriminaalseadusliku, p. o. Uue Nuhtlusseaduse.

7. § 15, esimene rida: Vana nuhtlusseaduse, p. o. Nuhtlusseaduse.

6. Riigiametnikkude ja teenijate palgaseaduse muutmise seadus — I lügemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **E. Sulg**: Praeguse korra järgi on riigiametnikkudele ja teenijatele lisatasu maksmine ette nähtud kaks korda aastas lihavõtteks ja

jõulupühiks, kuid tingimusega, et riigiametnik peab olnud olema kuus kuud riigiteenistuses, arvates väljamaksmise päevast. Käesolev seaduseelnõu näeb ette, et see kuus kuud ei ole nõutav, ja et see kord, kus praegu riigiteenijaid koosseisude kokkutõmbamise teel lahti lastakse, ainult takistav oleks, sellepärast on valitsuse poolt ettepanek tehtud — seaduseelnõu sarnaselt vastu võtta, et igaüks, kes on väljamaksmise päevast alates ametis, saab lisatasu kätte.

Peab tähendama, et see seadus on maksev jõulupalga maksmise kohta, kuna tuleval aastal, nagu teada, uus palgaseadus on oodata, kus üldse lisapalku ja poolekuupalku ette nähtud ei ole.

Teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

B. Eilman (stp): Teatavasti oli mõni nädal tagasi Riigikogus arutusel riigitöölise ühekordse toetuse seaduseelnõu, Riigikogu enamus lükkas selle seaduseelnõu tagasi põhjendusega, et töölised olevat palgakõrgendust saanud. Tol korral näidati seaduseelnõu esitajate poolt Riigikogu liikmetele, et ühekordne lisatasu, mida töölised vajavad, on hädatarvilik, ja et see palgakõrgendus, millest komisjonis jutt oli, ja mida aruandja rkl. Jürman käsitas, — ei kannata arvustust välja. Hoolimata sotsialistide põhjendustest lükati töölise ühekordse toetuse seaduseelnõu tagasi. Kui ma ei eksi, on nüüd kõigi riigiasutuste ja ettevõtete töölise poolt allkirjadega varustatud märgukirjad Vabariigi Valitsusele ja Riigikogu rühmadele saadetud, milles töölised oma rasket seisukorda kirjeldavad ja tähelepanu ühekordse lisatasu vajaduse peale juhiivad. See palgakõrgendus, millest tookord jutt oli, on niivõrd väikene, et töölise rasket majanduslikku seisukorda parandada ei

aita. Oleks täitsa loomulik, et töölised endiste aastate eeskujul ka ühekordset lisatasu saaksid.

Meie rühm peab ühekordse toetuse andmist töölistele tarvilikuks, sest et töölised on samuti kui ametnikud ja teenijad väga raskes majanduslikus seisukorras, millepärast neid ka käesoleva seaduse raamidesse tuleks mahutada ja neile määrata ühekordset toetust nõnda kui riigiametnikkudele ja -teenijatele. Minu teada on saanud riigiteenijad ja -ametnikud 2—3 korda toetust, kuna töölised selle vastu mitte ühtki korda. Sellepärast esinen II lugemisel ettepanekuga, et ka riigiasutustes ja -ettevõtetes töötavatele töölistele ühekordset toetust määrataks samadel alustel, kui riigiametnikkudele ja -teenijatele.

Juhataja K. Einbund: On ettepanek tehtud, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Aruandja E. Sulg: Teen ettepaneku, I ja II lugemise vahel kodukorras ettenähtud kolmepäevalisest vaheajast käesoleva seaduseelnõu juures mitte kinni pidada.

Juhataja K. Einbund: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

7. Riigiteenistusest vabastamise puhul palga edasimaksmise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **E. Sulg:** Praeguse korra juures sünnib vabastatud ametnikkudele palga edasimaksimine kolme kuu jooksul. Et aga vabastatavate ametnikkude seisukord raske, siis on seda kavatsatud lahendada sel teel, et neile, kes vähemalt 2 aastat on enne vabastamise momenti teeninud, maksetakse veel järgmise kolme kuu jooksul poolekuu palk edasi, nii et kokku saavad vabastatavad ametnikud $4\frac{1}{2}$ kuu palga. Seaduses on ette nähtud, et ministrid ja riigikontrolör teenistusest vabastamise puhul saavad kolme kuu palga. Peale selle on ette nähtud, et surma puhul tasu välja maksetakse, kuna praegune korde ei olnud täpne. Tasu maksetakse välja perekonnaliikmetele. Edasi on ette nähtud kord, kuidas talitada välissaatkonna ametnikkudega, kui nad vabastatakse. Neile on ka ette nähtud $4\frac{1}{2}$ kuu palk sisemaa normide järgi. Käesolev seaduseelnõu lisakrediite ei nõua, kuna põhieelarvetes on tarvilikud summad ette nähtud. Ainult, mis muudeti, oli see, et riigikontrolör ühele astmele seati ministritega, kuna endine redaktsioon just täpne ei olnud. Teisi muudatusi rahaasjanduse komisjon ei

ole teinud, ja ma teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja K. Einbund: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Aruandja E. Sulg: Teen ettepaneku, selle seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kolmepäevalisest vaheajast mitte kinni pidada.

Juhataja K. Einbund: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

8. A. Grimpel'i A. Grimpel (tp): sõnavõtmine Tänaasel Riigikogu koosolekul kuulsid Riigikogu liikmed ühe rühma teadaandmine liikmed ühe rühma teadaannet. (J. Piiskar, stp: **Eesti tööliste partei Riigikogu rühmast lahkumise üle.** Missugune rühm see oli?) Kuid kui ligemalt selle juures peatuda, siis pean ma enese kohta järgmist teatama. Eile õhtul oli Eesti tööliste partei Tallinna osakonna koosolek ja seal avaldati samadele isikutele, kes siin teadaandega esinesid, umbusaldust. Et aga need isikud iga suguse häbematuses hakkama saavad, siis tegid nad avalikku ja alatut skandaali sellega, et nad ära kasutades oma 4 isiku ülekaalu, sarnase teadaande esitasid. (J. Hünerson, põl: Andsid hundipassi! Lasid liideri lahti!) Sotside näod lõkendavad praegusel korral suurest rõõmust, sest nende töö on vilja kandnud, sest sotsid on need härrad saatnud Eesti tööliste partei ridadesse, see on Brokusmäelt alla veerenud kõnts.

Juhataja K. Einbund: Rkl. Grimpel, Teie sõnades näen ma Riigikogu liikmete haavamist ja teen Teile märkuse.

A. Grimpel (tp) Käesolevaga teatan, et olen Eesti tööliste partei Riigikogu rühmast lahkunud, kuid jään Riigikogusse edasi Eesti tööliste partei esitajana. (A. Grimpel, tp annab ettekantud teadaande koosoleku juhatajale.)

9. Teedeministeriumi 1927./28. a. eelarve arvel teede ja sildade korrashoiu tööde lepingute sõlmimise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **E. Sulg:** Eelarve-seaduse põhjal ei ole võimalik riigiasutustel lepinguid ega kohustusi oma peale võtta, kui puudub sellekohane krediit. Et maanteede ja sildade korrashoiu alal otsustarbekohaselt tegutseda ja et praegusel ajal, kus üldine tööpuudus valitseb, kuidagi viisi aidata seda

kõrvaldada, on valitsus käesoleva seaduseelnõu esitanud, et teedeministeeriumile võimalust anda eelarves ettenähtud summade arvel, nimelt nende summade arvel, mis kavatakse 1927./28. a. peale eelarvesse sisse võtta, lepinguid sõlmida ja töid välja anda. Kui see kord võimaldatakse, siis on maakonnavalitsustel, kes tegelikult maanteed ja sildade korrashoidu teostavad, võimalus eeltöid tegema hakata, nimelt materjali juurde vedada, mis on talvisel hooajal otstarbekohasem, kui suve ajal või sügisel ratastega teostada. Sellepärast see küsimus, kui ta rahaasjanduse komisjonis läbivaatamisel oli, leidis täieliku poolehoidu, kuid ainult muudeti selles osas, et see summa, mis esialgu valitsuse poolt oli ette nähtud, suurendati selle summani, mis tegelikult valitsus on otsustanud eelarvesse sisse võtta, nimelt — 130 miljoni marga peale.

Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **K. Einbund:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Aruandja **E. Sulg:** Teen ettepaneku, käesoleva seaduseelnõu I ja II lugemise vahel 3-päevalist vaheaega mitte pidada.

Juhataja **K. Einbund:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

10. Riigi Rahaasjanduse komisjoni aruandja K. eelarve nr. 2 — Tonkman: Austatud I lugemisel. Riigikogu liikmed! Vabariigi Valitsuse poolt esitati lisaelarve nr. 2 — 470.989.100 marga suuruses, tasakaalu seatud. Rahaasjanduse komisjon vaatas eelarve läbi ja esitab Riigikogule 466.705.100 marga suuruses. Rahaasjanduse komisjon vähendas lisaelarvet 4.280.000 marga võrra. Muudatused oleksid järgmised: Korralistes kuludes vähendas komisjon mereasjanduse peavalitsuse p. 5. § 77. elektrikraanadele nõutud 10 miljoni margast 6 miljoni marka, jättes eelarvesse 4 miljoni marka, põhjendades seda sellega, et sel ajal, kui eelarve kokku seati, olid kivi- ja sive hinnad võrdlemisi kõrgemad, kuna nad praegu palju madalamad on, ning sellepärast oli võimalik seda summat vähendada.

Suurendusi tegi rahaasjanduse komisjon korralistes kuludes järgmiselt: Tööpuuduse vastu võitlemise krediiti suurendas 8 miljoni marga võrra ja viis üle teedeministeeriumi eelarves ettenähtud 2 miljoni marka mitme-

suguste tööde peale töö-hoolekandeministeeriumi juurde, nii kokku 10 miljoni marka. Seega tõusis tööpuuduse vastu võitlemiseks määratud krediit 36 miljoni marga peale.

Edasi kustutati operatsiooni fondidest haridusministeeriumile määratud 5 miljoni marka, mis oli ette nähtud käsitöö-instituudi asutamiseks. Selle summa kustutamist põhjendati sellega, et käsitöö-instituudi põhikiri ei ole veel kinnitatud ja alles teadmata, missugusel kujul käsitöö-instituut tegutsema saaks.

Teedeministeeriumi eelarvest kustutati maha laevasõiduametite toetuseks määratud summast 1.284.000, ja jäeti eelarvesse 1.116.000 mk. See kustutamine sündis põhjusel, et laevasõiduamet oli ühe laeva Ameerika reisist kahju saanud ja ei ole veel selgunud, kelle süü läbi kahju on tekkinud. 1.116.000 marka võeti laevasõiduametite toetamiseks vastu, sest tuli selle eest trahvi maksta, kui laevapoisid Ameerikas ära jooksid.

Edasi. Haridusministri eelarvest kanti üle rahaministeeriumi operatsiooni fondide alla mk. 7 miljoni, missugune summa käesoleval aastal erakorralises eelarves ette nähtud oli, põhjendusega, et on otstarbekohane Haapsalus riigi kulul gümnaasiumi ehitamiseks määrata, kui 7 miljoni marka laenuga maakonnale anda. Edasi muutis veel komisjon „Tööliste Kodule“ määratud 5.954.000 marka toetuseks, missugune summa figureeris valitsuse ettepanekus laenuna.

Tulude osas suurendati korraliste tulude peatükk XIX § 3 — mitmesuguste varanduste müügist loodetavat tulu Mk. 716.000 võrra, ja tulude osast kustutati maha mk. 5.000.000, mis ette nähtud „Tööliste Maja“ obligatsioonide realiseerimisest, selle põhjendusega, et ei ole teada, et need obligatsioonid ettenähtud hinnaga realiseerida saab.

Lõpuks esitab rahaasjanduse komisjon Riigikogule sooviavalduse, mis ette näeb, et erakorralistes kuludes mereasjanduse peavalitsuse § 10. juures kühlgreiferite muretsemiseks Tallinna sadamale määratud krediit 700.000 marga suuruses kodumaal tarvitataks vastavate kühlite valmistamiseks.

Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku, riigi 1926./27. aasta lisaelarve nr. 2 I lugemisel vastu võtta.

L. Johanson (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Kui eelarve juures Riigikogu peatub kuude viisi, siis on juba eelmistel aastatel välja kujunenud lisaelarvete kohta kord, kus lisaelarve, sisaldagu kui suuri summasid tahes, võetakse vastu ühe päevaga ja vististi on seda tehtud teadlikult, sellepärast et lisaelarve sisaldab eneses hulk ülekulutusi, mis

peaksid juba meie eelarvest ära jääma, kui tahetakse ja nõutakse, et ametasutused tegutsesid seaduse piires. Kui kiiruse tähe all lisaelarve vastu võetakse, siis on arusaadav, et rahvaesitajatel ei ole võimalust nende seaduserikkumiste peale tähelepanu pöörata, ja vististi on seegi üheks mõjuvaks põhjuseks, mispärast lisaelarve viimasel tunnil esitatakse. Lisaelarve on pool miljardit marka suur, korraline eelarve ise aga 8 miljardit. Meie riigi väljaminekud on 8.500 marka iga hinge kohta, lapsed ühes arvatud, ja kui juurde võtame omavalitsuste väljaminekud, siis saame lõpuks selle summa, mis kodanik peab maksude näol riigi- ja omavalitsuste-kassasse iga aasta tasuma. See summa on väga auväärne. Selle summa tagajärjel on rahva eramajapidamine üle koorunud, nii et inimene, kui selle eramajapidamisega äparduma peaks, maksukoorma all kokku variseb. Selle peale vaatamata sisaldab lisaelarve maksude kõrgendamisi, mille juurde ma lõpupoole veel tulen. Suuremad väljaminekud lisaelarves on ametnikkude palgad. Vabariigi Valitsus on lubanud, et paneb uued palganormid maksma 1. novembrist alates, kuid nagu härra komisjoni esimees on tähendanud ja nagu ajakirjanduses on avaldatud, ei ole loota ametnikkude uusi palganorme enne 1. aprilli, see tähendab, enne uut eelarve-aastat. Küsitakse, mispärast see nii on, missugused takistused on siin? Peab ütleva, et takistused ei olene nii väga rahvaesitusest, kui just valitsusest. Tundub, kas see õige on või mitte, ei tea, et valitsusel enesel ei ole kindlat tahet uusi palganorme maksma panna, ja valitsusel enesel ei ole selgust, mis ametnikkude koosseisu juures teha tuleb, või mis tegemata jätta. Seda võis juba tähele panna koosseisusid läbivaatavas komisjonis, kuhu ikka uusi ja uusi ettepanekuid Vabariigi Valitsuse poolt tuli. Juba seal on alati see tunne olnud, et mis praeguse koalitsiooni esitajad teevad, see tehakse nende näpunäidete järgi, mis valitsuse ringkondadest tuleb. See isenesest ei ole midagi paha, kui valitsuse seljatagune neid näpunäiteid tähele paneb, kuid väga halb on see, et see tunnistab julguse puudusest. Valitsusel enesel ei ole julgust öelda, mis ta ametnikkudele anda võib ja mida ta anda ei saa. Mina arvan, igal valitsusel peab selleks küllalt julgust olema ja igalt valitsuselt tuleb nõuda siin otsekohesust. See on esimene paha külg. Teine paha külg on see, et need juhtnöörid väga kõikuvad on. Korra kustutatakse maha pea kõik või suur hulk konstaableid, paar päeva hiljem kutsutakse teatud kuludega ühenduses politseiülemate koosolek ja seal

võetakse vastu otsused, mis selle tehtud korralduse vastu. Muidugi, edaspidi tuleb seda otsust kindlasti muuta ja peab ka muutma, sest mulle näib, et siin liig palju ametnikke sel alal maha kustutatud on. See on ka põhjus, mispärast opositsioon selle küsimuse hääletamisel erapooletuks jäi, kuna muidu suuremalt osalt on hääletanud nende kärpimiste vastu, mida avalik arvamine on tähendanud päris õige nimega otstarbetuks ja saamatuks tööks. See töö on läinud pikale just selle tagajärjel, et Vabariigi Valitsusel puudub julgus ja teadmine, kuidas koosseisusid liigitada ja missugust palka kellelegi maksta. Kaua on kõneldud riigiteenijate palkade reguleerimise töö ajal ka riigitöölise palkade reguleerimisest ja ka ühekordsest toetusest. Neid ühekordseid toetusi riigitöölisele meie siit eelarvest ei leia, olgugi, et riigitöölisel oli õigus seda saada ja nõuda, et selleks summad siia oleksid võetud. Miks seda pole tehtud, seda pole seletanud ükski rühm. Valitsus ise leidis, et riigitöölisel täielik õigus on ühekordset toetust saada. Nüüd on aga see õigus neilt siiski võetud.

Kui meie edasi vaatame neid väljaminekuid, siis teisedki väljaminekud sunnivad eelarvamistega neid vastu võtma. Harilikult on lisaelarves puudujääk sellepärast, et siin on ülekulutustega tegemist, see tähendab — asutused ei ole püsinud eelarve poolt ülesseatud piires. Siin näeme ka niisuguseid kulusid, nagu väärtmärkide valmistamine. Eelarves oli selleks 12.941.000, lisaelarves 5.300.000. Kui arvatakse, et see meie riigi majandusliku seisukorra kohta hea pilt on, siis eksitakse. Kui meie vaatame andmeid, siis leiame, et meil on paberiraha arv, see tähendab väärtmärkide arv kasvanud, ja et see kasvamine hea oleks meie riigi majandusele, seda keegi ütleva ei tule.

Teine kulu, mis silma torkab, on piiritusemonopol, mis oma peale nõuab kuni 55.000.000 sellele lisaks, mis ta on saanud korralikus eelarves, kus see summa ulatab 284.536.000 margani.

Kuidas põhjendatakse seda summat? Selle põhjenduseks tõi aktsiisi peavalitsuse ülem ette seda, et joomine meie rahva keskel kasvab eriti pühade eel. Nimelt jõulupühade, suvistepühade ja lihavõttepühade eel on joomine tõusnud. Muidugi riigi sissetulekud selle tagajärjel märksa suurenevad, aga ei ole selgeks tehtud, kas need kulud, mis riik annab teisel teel välja ühenduses piiritusemonopoliga, näiteks kohtute, vangimajade, haigemajade peale, — kas need kulud lõpuks ei kata neid tulusid, mis meie riigikassa piirituse monopolist saab. Ei saa siis ka seda,

kui meil piiritust enam valmistatakse, veel sugugi pidada mõneks heaks nähteks, vaid ka seegi annab pildi halvast sotsiaalsest seisukorrast, kus meie rahvas praegu viibib.

Kaubandus-tööstusministeeriumis leiame siin ka üksikuid suuremaid kulusid, näiteks juriidiline abi ja kohtukulud. Seda põhjendatakse sellega, et tuleb likvideerida vanu asutusi: nende asutuste likvideerimine venib aastaid edasi. Meie kaubandusministeeriumi on meelde tuletanud hulga aja tagant eelarve, muidu oleksid kodanikud ära unustanud, et see ministeerium olemas on. Varemalt valitsuse esimestel päevadel härra minister reisis, ja kodanikud said lugeda ajalehtedest ta reisikirjeldusi. Nüüd on kahjuks need reisikirjeldused ajalehtedest ära jäänud, kõik on soiku ja vaikseks jäänud. Tundub, nagu oleks meil läbi viidud ministeeriumide koondamiskava ja sellest kavast oleks too ministeerium, kellest nii palju loodeti, maha kustutatud.

Edasi peatume üksikute kulude juures. Põllumajanduse peavalitsuses on kultuurilist toetust tõstetud ligi 3 miljoni marga võrra. Eelarves oli 52 miljonit. Selle toetuse vastu ei saa vaielda sisuliselt, küll aga selle vastu, kuidas seda praegu jagatakse ja kuidas seda kasutatakse, tarvitatakse. Juba varem on siit kõnetoolilt selle peale tähelepanu juhitud, et kultuurilist toetust kasutades isegi poliitikat tehakse, et ei teata neid ülesandeid, mis otstarbeks see raha on antud. Missuguseid nõuandeid ja kui väärtuslikke nõuandeid meie agronoomid on andnud oma keskseltside kaudu, sellest pakub kõige selgemat pilti see linaskandaal, mis meie põllumeestele tänavu palju kahju on toonud.

Härra aruandja ütles, et eelarves olevat terve rida summasid hädaabitöödeks. Tõesti, terve rida töid on ette nähtud lisaelarves, kuid need on jooksvad tööd. Ja nagu kohapealt tulevad andmed näitavad, lastakse, näiteks, raudteel töölisi lahti ja võetakse uuesti ametisse nende palkadega, mis on määratud hädaabitöödeks, ja nimetades tööd ümber hädaabitööks. Tähendab, endisi töid jätkatakse, kuid tööpalku selle juures vähendatakse. Kui riigivalitsus mõtleb, et ta niiviisi võitleb tööpuuduse vastu, siis on see omapärane arusaamine sellest ülesandest.

Välisesinduses lähevad suured summad ametisõitudeks. Eelarves oli 3 miljonit, lisa nõutakse 1.670.000 marka. Ja nagu komisjoni andmed ütlevad, on ümberpaigutusi olnud välisministeeriumis 28, kuid selle juures ei torka kodanikkudele silma, et oleks põhjalikke kavasid tehtud, et oleks põhjalikke muudatusi ette võetud meie välisministeeriumi

ümberkorraldamise alal, iseäranis välisesituse ümberkujundamisel. On selle vastu koguni olnud üksikuid juhtumisi, kus üksikud kodanikkude lehtede toimetused on katsunud oma suurt mõju näidates kaugele minna välisesituse ja välisministeeriumi suhtes. Kuid kohtade suure puuduse juures arusaadav, et onupojapoliitika võimalik on. Välisministeerium on alati ülekulutusi teinud. Nagu riigi aruanded eelmiste aastate kohta näitavad, ulatuvad need ülekulutused kümnetesse miljonitesse. Need andmed ütlevad, et selles ministeeriumis kord hea ei ole. Ei suudeta välisesituste kohta maksma panna neid nõudeid, mis täitma peaks iga korralik riigiasutus.

Kui edasi vaadata teisi väljaminekuid, siis näeme, et suuremaks on tõusnud pensionisummad. Need pensionisummad on selle tagajärjel kasvanud, et juurde on tulnud sõjainvaliide. Nende pension on, nagu ütlesin, võrdlemisi väike, ainult kuni 3.300 m., kogusummas 20 miljonit, kuna meil on üksikuid pensionäre, kes pool miljonit aastas pensioni saavad.

Kärbitud on valitsuse poolt seda summat, mis on tahetud tervishoiu peavalitsusele anda rahva tervishoiu kulude katteks. Nõutud on 2½ miljonit marka, kuid lubatud kõigest miljon marka. Töö-hoolekandeministeeriumil ei ole tarvilikke summasid sarlakite, leetrite ja teiste taudide vastu võitlemiseks, kuigi nende haiguste arv iga päev kasvab. Narvas on leetriaigused hoogu võtmas, nii et ühes linavabrikus on haigete jaoks barakk avatud ja sinna paigutatud 35 last. Peale selle sarlak, influentsa ja teised taudid. Nüüd on üheks haiguste vastu võitlemise abinõuks leitud see, et koolilapsed on varem koju lastud. Ja rahulikult istuvad võimukandjad oma toolidel ning rahulikult lähevad pühadele vastu ning arvavad, et nüüd on nende ülesanne täidetud. Tegelik elu ütleb aga, et siin peab valitsus ühes tervishoiu peavalitsusega võtma radikaalsed abinõud tarvitusele, et taudidele piiri panna ja hoida laste tervist. Et valitsusel see tahtmine oleks, seda ei ole märgata, sest selle heaks määratud väikest summat, 2½ miljonit, on võimalik leitud veelgi kärpida.

Edasi on võetud omavalitsuste toetuseks, see on hädaabitööde korraldamiseks 5 miljonit marka. Ettepanek tehti, seda summat tõsta 15 miljoni margani, kuid see ettepanek lükati juba rahaasjanduse komisjonis tagasi. (Aruandja K. Tonkman: Rahaasjanduse komisjonis ei tehtud seda ettepanekut.) Jah, tehti. Olge head, tooge komisjoni protokollid siia ja vaadake järele.

Komisjonis tehti see ettepanek, kuid lükati tagasi. Omavalitsuste nõudmised lähevad veelgi kaugemale ja nimelt, et näiteks hädaabitöid võiks korraldada kuni 20 miljoni ulatuses, ja sellejuures ei ole need sugugi niisugused tööd, mis end ära ei tasuks, vaid mis täielikult need summad oma tulukusega katavad. Võttes 5 miljonit eelarvesse, arvas jällegi Vabariigi Valitsus, et ta oma kohuse tööpuuduse vastu võitlemise alal täitnud on. Kuid tööpuudus ise on tänava aasta teravam, nagu omavalitsuste aruanded ja andmed seda tõendavad, teravam kui mullu. Kuid võitlus tema vastu on palju nõrgem, võib isegi öelda, seni seda võitlust üldse ei ole peetud.

Edasi leiame eelarves 2 miljonit toetuslaenuks „Kesk-kala’le“. See on kalameeste keskkorraldus, kus on umbes 20 kalameeste ühingut liikmeks. Võrdlemisi väike ühingu põhikapital on sellel keskseltsil, nimelt 100.000 marka. See keskkorraldus iseenesest on tarvilik, kuid seni ei ole see korraldus ega ka kaubandus-tööstusministeerium, võib öelda, midagi selleks teinud, et peipsiäärsete kalurite seisukorda parandada. On kõneldud kaladele turu otsimisest, kuid tegelikke samme selleks astutud ei ole. Muidugi, Peipsi on Tallinnast võrdlemisi kaugel ja kaubandus-tööstusministeeriumil ei ole temaga erilist kokkupuutumist. Kaebused ja hädakisa, mis vaesed kalurid seal tõstavad, ei kosta Toompeale, ei leia sealt vastukaja, aga see seisukord, milles praegu peipsiäärne rahvas asub, on otse meeletu, ta on samasugune kui Petserimaal, ta on raskem kui isegi tööstuseraionides, kus tööpuudus. Seal inimesed otse nälgivad ja nõrkevad, ja kui tuleb kevade, siis lähevad nad parvedena maanteedele ka harid otsima. Neid töölisi palkavad siis ka harilikult peremehed, kes ei taha palka maksta, ja neid töölisi saavad nad ainult söögi eest, halva söögi eest. Üks kaubandus-tööstusministeeriumi ülesannetest peaks olema see, et ta tõsiselt käsile võtaks abinõude leidmise, kuidas peipsiäärsete elanikkude seisukorda parandada. Selle 2 miljoni tagajärjed, mis „Kesk-kala’le“ antakse, on väga väikesed ja ei õigusta kaubandus-tööstusministeeriumi tegevust olekut. (Vahelhüüe.) Ei ole selle vastu, aga ma ütlen, seda on vähe selleks, et peipsiäärsete elanikkude seisukorda parandada. Tuleb nõuda kaubandus-tööstusministeeriumilt palju rohkem kui seda, et ta ainult ühele korraldusele annab 2 miljonit.

Edasi, kui meie vaatame tulude osa, siis leiame kõigepealt, et sisseveotoll on tõstetud 159 miljoni marga võrra — väga ilus summa. Ja kui meie siia juurde arvame riigi korraldusse eelarvesse võetud sisseveotollid,

siis saame hiigla summa. Millega on põhjendatud see suurem summa? Sisseveotoll on korralises eelarves 1.400.000.000 mk., mis iga hinge kohta teeb välja 1.400 marga ümber. Vabariigi Valitsus on andnud enne pühi kingituse kodanikkudele ja kaupmeestele. Igal ühel on teada, kuidas kaupmehed arvastades jõluueelse kalli ajaga katsuvad enestele kaupa, nagu jahu ja muud tagavaraks osta. Seda on nad ka käesoleval aastal teinud.

Detsembrikuu algul esitas Vabariigi Valitsus nisu- ja rukkitollide tõstmise eelnõu. Tagajärg on see, et rahva igapäevane leib kallimaks läheb, ja kaupmehed võivad pühade eel rohkem tulu saada neist kaupadest, mis nad endiste tollihindadega enestele muretsesid. Vabariigi Valitsus on samme astunud selleks, et elukallidust kunstlikult tõsta. Nisu- ja rukkitoll on muudetud. (Vahelhüüe.) Rukki- ja nisutoll on tõstetud. (Kaubandus-tööstusminister K. Kornel: Rukkitoll ei ole tõstetud.) Olge head, lugege seaduseelnõu läbi ning leiate, et Vabariigi Valitsuse seletuskirjas on öeldud, et riik saab seeläbi suuremat sissetulekut. Sisseveotollides ettevõtetud muudatused annavad rohkem sisseveotolli. Tuleb ainult lugeda Vabariigi Valitsuse seletuskirja. Missugused tagajärjed tollide tõstmise tõttu on tekkinud, seda on näha tarvitajate juures, kes peavad rohkem maksma. Ka siis, kui ainult natukene tollisid tõsta, oleks see psühholoogiliselt mõjunud kaupmeeste peale, et nad rohkem hindu tõstavad, nagu harilikult jõulu eel. Tänavu on nad hindu tõstnud.

Edasi on väljaveetavast piiritusest tulu 1.500.000 marka, aga selle tuluga ei ole asjad korras. Nagu komisjonis selgus, on riik andnud piirituse väljaveo enese käest üksikute inimeste ja ettevõtjate kätte, ilma et ta sellejuures enesele tulu nõuaks. Ettevõtjad veavad riigilt odavalt saadud piirituse merele, toovad sealt tagasi ja müüvad siis salapiiritusena siseturule, võisteldes riigi kallima piiritusega. Riik saab seeläbi suurt kahju. Riik peab võitluseks salapiirituse vastu üleväl pidama suure piirivalve, peab kohtunikkude arvu suurendama. Ja kust on see kõik alguse saanud? Sellest, et riik ise on andnud odavama piirituse väljavedajate-ettevõtjate kätte. Kas sarnane talitusviis on õige? Ma arvan, et see lõhnab korruptsiooni järele. Siis veel on ette nähtud mingisugune sissetulek — 21.500.000 marka mingisuguste varanduste müügist. On hulk aega sellest kõneldud, kuidas likvideerida neid varandusi, mida riik ei tarvita, kuidas sadamatehaste aitu vähe tühjendada. Kuid, mis teeb Vabariigi Valitsus? Nii nagu komisjonis seletati: tema on

otsustanud kuue kuu jooksul maha müüa kõik need varandused, mis ametasutused ise ei tarvita. Tähendab, kuue kuu jooksul külvatakse turg üle selle varandusega. Arusaadav, kui niiviisi talitatakse ja lühikese aja jooksul hakatakse neid varandusi realiseerima, siis see mõju avaldab hinna peale. Aga riik peaks sellest huvitatud olema, et ta oma varandusest saaks paremat hinda, see mõjuks kaasa ka maksukoorma vähendamiseks. Kui aga niiviisi üle-pea-kaela talitatakse, siis muidugi on see teatud vastutulek neile inimestele, kes neid varandusi võiksid osta, kuid riigi huvides see kuidagi ei sünni.

Nii siis kokku võttes üks osa kulusid on seadusevastased riigi eelarves, teine osa kulusid on tingitud sellest, et Vabariigi Valitsus ei julge küsimust otsustada. Tulud on aga saadud rahva maksukoorma suurendamise läbi. Üldse pakub seegi lisaelarve, mida viimasel silmapilgul tuleb vastu võtta, kurva pildi meie rahvamajandusest, aga näitab ka ühtlasi, kui nõrk, saamatu ja vastuvõtmatu rahva huvide seisukohalt praegune valitsus meil on.

Juhataja **K. Einbund**: Sõna on rkl. Tonkman'il.

K. Tonkman (põl): Austatud Riigikogu liikmed! Riigi eelarve võimaldab Riigikogule täies ulatuses riigi majapidamise üle ülevaadet saada. Riigi eelarve arutamise puhul avanevad võimalused, kus rahvaesitus võib nende kavatsuste üle, mis Vabariigi Valitsusel olemas, sõna võtta, neid arvustada ja ühtlasi ka esitada uusi põhijooni, sihte, mis rahvaesituse meelet tulevikus peaksid teostatama. Nii sünnib see iga aasta, nii sünnib ka nähtavasti käesoleva lisaelarve puhul. Rkl. härra Johanson võttis sõna ja püüdis arvustada Vabariigi Valitsuse tegevust ja ühtlasi ka seda lisaelarvet. Kuid rkl. härra Johanson ei näidanud omalt poolt midagi, kuidas tuleks teha, vaid ütles, et see lisaelarve ei kõlba, see on halb, aga selle kohta ei öelnud ta poolt sõnagi, kuidas siis õieti teha tuleks. (L. Johanson, stp: Teie lükkate kõik ettepanekud tagasi.) Mina olen, härra Johanson, sel arvamisel, mis Teie rühmaseltiline härra Ast kord siit kõnetoolilt tähendas, et ka opositsioon valitseb. Kuid ma ei ole sellega päri, et kui opositsioon valitseb, et ta siis ainult karedalt arvustab, vaid ta peaks ka oma kavade ja ettepanekutega esinema. (Vahelhüüe pahemalt poolt.) Ega siis see veel ei kohusta Riigikogu liiget või üksikut rühma, kes koaleerub, et ta iga ettepaneku poolt

hääletaks, mis Vabariigi Valitsuse poolt esitataks, vaid meil on maksev põhimõte, et neid ettepanekuid ka arvustada võib, sest ei saa rahvasaadikult tema õigusi ära võtta. Kui teil on oma kavad ja ettepanekud, siis tulge ja esitage need ja ärge ainult arvustage. Härra Johanson tähendas muuseas, et ei ole suudetud uusi palku maksuma panna. Minu arusaamise järgi ei seisa uute palkade maksmapanemine praegu Vabariigi Valitsuse võimuses, vaid see võimus on Riigikogu kätte antud. Riigiteenijate palkade ja koosseisu seadus on praegu komisjonis, mille liikmeks ka härra Johanson on. Teil peaks täielik ülevaade olema selle töö kohta, mis komisjon on teinud. Ei ole kerge riigiteenijate palgaseadust nii ruttu vastu võtta, nagu teie arvate. Teie olete komisjonide koosolekutest korralikult osa võtnud ja olete näinud, et ei ole võimalus olnud nii uisapäisa kõike teha. Kuivõrd hästi või halvasti seadusi tehakse, näitab minevik; seadused on puudulikult Riigikogu poolt vastu võetud ja varsti pärast seda esitatakse muutmised ja parandused, ja kui asja põhjalikuma kaalumisetega tehakse, siis võiks ka riigiteenijate koosseisu seadusega seda juhtuda. Üks on selge, et praegusel korral ei saa Vabariigi Valitsuse peale süüd veeretada. Mis puutub härra Anderkopp'i pessimistlikkusesse vaadatesse, siis tuletaksin ma talle meelde, et need koosseisud, mis praegu komisjonis arutusel, on selle valitsuse poolt vastu võetud, kus ka tööerakond osa võttis. Nüüd öeldakse, ei suudeta, ei saada! Mis puutub riigitöölise palkadesse, et riigitöölised peaksid ka lisapalka saama ja et see summa peaks lisaelarvesse üles võetama, see oleks ju kõik väga hea, kuid tegeliku elu tingimised ütlevad meile, kui kaugelt minna võime, ja kui palju maksta suudame. Meie rühm ei saa seda sellepärast pooldada, et riigi sissetulekud ei luba seda ja selles see lugu seisabki. Härra Johanson'il peaks teada olema, kui riigikassa juhataja rahaasjanduse komisjonis ette tõi, et ei ole summasid, ei või väljaminekuid teha. Härra Johanson ei jätnud siin ka nimetamata põllumeeste keskseltsi. Ta arvab, et selles see kurja juur seisabki, see ei ole aga nii. Kui Johanson asja sisuliselt võtaks, siis peaks ta ütleva, et põllumeeste keskselts ja selle agronomid on väga suure töö ära teinud, mida eitada ei saa. Mis puutub sellesse, et töötatöölisele on vähe antud ja tööpuudus olla suur, seda küsimust on iga aasta Riigikogus puudutatud ja näib see mõte poolehoidu leidvat, et ei tuleks töötatöölise toetuseks lisaelarvest summasid võtta. Need summad, mis selleks

lisaelarvesse võetud, ei kanna vilja, ja need tagajärjed peaksid Riigikogu liikmetele hästi teada olema. Mis puutub nüüd „Kesk-kala'sse“, siis tuletaksin ma härra Johanson'ile meelde, kuidas ühel komisjoni koosolekul öeldi väga tabavalt, et meil tuleb õpetada inimesi tindikala sööma, ja et tindikalal ei ole turgu. (L. Johanson, stp: Laske valmistada Jänedal ja oma kodus pirukaid.) Lugu on aga nii, kuidas saame meie ühele „Kesk-kala'le“ turgu leida? Tindikala on katsutud igalepoole välja saata, kuid ei ole turgu talle leitud ja et nüüd sarnasele „Kesk-kala'le“ riigi summasid suurel määral kätte anda, see oleks asjata raha mahaviskamine ja ei annaks mingid tagajärgi. Härra Johanson ütles muuseas, et tollide tõstmine ei ole soovitatav. Kuid ma küsiks, kas härra Johanson ei oleks hea ja ei valgustaks meile seda, kust peame selle raha välja võtma, mis tuleb riigiteenijate palkadeks, arstiabiks ja toetuseks välja maksta? Kust peavad need summad tulema? Olge head, näidake see tuluallikas. Aga meie kuulsime ühel komisjoni koosolekul, kus härra Johanson ütles, et meie ei või enam uute maksude arvel inimestele maksusid peale panna. No millega siis kulusid katta, mis ligi pool miljardit välja teevad?

Edasi kurjustas härra Johanson, et rukkil olevat tolli tõstetud. Minu teada ei ole rukkil üldse tolli. (L. Johanson, stp: Vaadake rahaministeeriumi eelnõu.) See on eelnõu, mis ei ole veel maksuma pandud. Nisu peal on küll toll. Aga kui see seadus on, siis on see väga õigustatud, sest meie põllumajandus langeb tõesti raskesse seisukorda, millest pole väljapääsu, kui nii vabalt vilja sisse veetakse, nagu praegu.

Mis puutub sellesse, et piirituse välja-veost olla teatud summa ette nähtud, kuid et see piiritus, mis välja saadetakse, tulevat jälle oma moodi tagasi, siis ma tuletaksin meelde härra Johanson'ile, kus rahaasjanduse komisjonis keegi tähendas, et meil piiritust niipalju sisse veetakse, kui piirivalve seda laseb. See tähendab: niipalju tuuakse piiritust sisse, kuipalju piirivalve tõkkest läbi saab. Meil ei ole mingit kindlust, ei selle piirituse kohta, mis merel liigub, ega ka selle kohta, mis Eestist välja veetakse, et see tagasi ei tule. Kui Eesti ka mitte ühte liitrit piiritust ei valmistaks, tuleks piiritust ikka väljast sisse, kui piirivalve seda ei suuda takistada. Härra Johanson'i väide, et just see piiritus, mis Eestist välja veetakse, tagasi tuleb, ei ole põhjendatud.

Edasi tähendas härra Johanson, et riigi varanduste müük, mis üle 20 miljoni ette

näeb, et see ka lubatud ei ole. (L. Johanson, stp: 6 kuu jooksul ei või seda teha.) Selle aja üle võib ju vaielda, aga see ei tohi takistusi teha. Aga üks on kindel, meil tuleb neid varandusi ära müüa, mis üleaarused on. Muuhulgas ka suured laod. Ja see on väga armas kuulda, kui sotsialistid sellest aru saavad ja tõendavad, et nad pooldavad üleaarust varanduste müüki. Seni seda ei olnud. (A. Oinas, stp: See pole õige.) Jah, härra Oinas, Teie olite selajal riigikontrolör, ja kui ühel rahaasjanduse komisjoni koosolekul kõne all oli sadamatehaste üleaaruste varanduste realiseerimine, siis ütlesite Teie, et neid varandusi võib müüa ainult seaduses ettenähtud korras, tähendab, kõik enampakkumisel. Neid varandusi aga, mis sadamatehastel on, ei saa enampakkumisel müüa, vaid neid tuleb majanduslikul teel müüa. (Vahelhüüe A. Oina, stp poolt.) Teise Riigikogu algul, kui härra Ipsberg teedeministriks oli, ja see küsimus mitu korda rahaasjanduse komisjonis kõne all oli, siis vaidles härra Oinas vastu ja ei lubanud sadamatehaste varandusi majanduslikul teel realiseerida. Võib olla, et Teie nüüd oma seisukohta muutnud olete, siis on see väga hea, aga kahjuks on see hiljaks jäänud.

Kokkuvõttes pean ma ütleva, et see arvustus, mis härra Johanson'i poolt tehtud, ei paku meile midagi uut ega isearalikkku. Vaid need on ammu juba kuulnud etteheitid valitsusele, on ammu kuulnud ettepanekud, kus tahetakse ainult saada. Öeldakse, et tolle ja makse ei tohi tõsta, aga ei öelda, kust need tulud peavad tulema, millega riigi lisaelarvet katta tahetakse. Kui härra Johanson oleks ühe asjagi näidanud, et Teie ei ole seda sissetulekut ära kasutanud, siis oleks kõik arusaadav olnud. Aga kahjuks ei ole härra Johanson võinud näidata ühtki sissetulekuallikat, mis võimaldaks meie riigitulusid tõsta. (L. Johanson, stp: Milleks siis rahaminister on ja spetsialistid?) Ega siis rahaminister käiksest ei saa puistata raha, mis Teie välja tahate loopida.

Kaubandus-tööstusminister **K. Korneel**: Austatud Riigikogu liikmed. Käesoleva lisaelarve puhul on rkl. Johanson sõna võttes puudutanud üldiselt valitsuse majanduspoliitikat ja sellepärast lubatagu mulle selle peale lühidalt vastata. Kõigepealt pahandab härra Johanson, et lisaelarved tulevad liiga hilja ning olevat suured, ja seda ei pea ta loomulikuks. Ka mina pean ütleva, et lisaelarved ei ole loomulik nähtus, aga meil on praegu veel nii mõnigi asi puudulik. Ka riigi eelarve asjas. Meie oleme eelmises

Riigikogus eelarve-seaduse vastu võtnud ja ühenduses sellega oleme ka teatud parandusi kätte saanud. Mis puutub lisaeelarvete suurusesse, siis lubage mulle ette kanda väike võrdlus. Kui meie võrdleme lisaeelarveid põhieelarvetega, siis näeme, et siin on parandust märgata. Võtame näiteks lisaeelarved 1923. aasta peale, siis näeme, et lisaeelarved teevad välja põhieelarvest 1923. aastal 9%, 1924. aastal— 7% ja 1925. aastal natuke üle 3%. See on igatahes tervenemise tundemärk, ja ma loodan, et ka tulevikus see tervenemise tendents edasi kestab.

Härra Johanson pidas võimalikuks valitsusele ette heita, et ta ei tea, mis ametnikkudega teha ja missuguseks koosseis välja kujuneb. Pean ütleva, et Vabariigi Valitsusel on kindel teadmine, et ametnikkude palgalusid tuleb parandada, kuid selle juures on valitsusel sama kindel teadmine, et see osa eelarvest, mis läheb ametnikkude ülevalpildamiseks, paratamata vähenema peab. See on aga võimalik koosseisude kokkutõmbamise teel. Kui teie vaatate seda summat, mis praegu ametnikkude peale välja läheb, nimelt üle 40% kogu eelarvest, juurde arvatud ohvitserkond ja kooliõpetajad, siis peate tunnistama, et see on igatahes väga kõrge summa, ja sarnast kõrget summat meie eelarve kaua välja ei kannata. Sellepärast on praegusel valitsusel tuleva aasta eelarvet kokku seades põhjust olnud selle küsimuse juures tõsiselt peatuda ja ikka rohkem peab läbi lööma see teadmine, et see osa meie eelarvest ei või suureneda. Ma võin paari ministeeriumi nimetada, kus koosseisud on juba nii välja kujunenud, et eelarvesse võetud palkade üldsumma on vähenenud selle peale vaatamata, et palgakõrgendusi on ette võetud. Need ministeeriumid on: kaubandus-tööstus- ja välisministeerium. Teedeministeerium püüab, et tema eelarves palkade summa ei tõuseks. (L. Johanson, stp: Väiksemaid ametnikke lastakse lahti, suuremaid võetakse ametisse.) Minu arvates on see just õige talitusviis, kui vabastatakse vähemapalgali ametnikke, kes vähema vilumusega ja teenistusse jäetakse suuremapalgali ametnikud, kelle vilumus suurem. Sarnane talitusviis just võimaldab koosseisude tuntavat kokkutõmbamist. (Vahelhüüe.) Nii siis, härra Johanson, asi paistab nii olevat, et Vabariigi Valitsus püüab teha ja teeb, mis teha tarvis.

Peale selle puudutas härra Johanson riigitöölisele toetussumma andmist. Selle kohta võin öelda, et valitsus seda küsimust juba paar korda on kaalunud. Homme tuleb see küsimus lõpulikule otsustamisele ja vististi esineb valitsus vastava ettepanekuga ja püüab

võimalust mööda vastu tulla. Kindel summa selgub homme. (L. Johanson, stp: On seegi rõõmustav nähtus, kui Vabariigi Valitsus vastu tuleb.) Peale selle puudutas härra Johanson meie sotsiaal pahet — joomist.

See on kahtlemata suur sotsiaalne pahe. Meie oleme seda küsimust iga aasta arutanud eelarve puhul ja käesoleva lisaeelarve puhul peab kordama seda, et soovitatav oleks, kui see osa eelarvest kahaneks.

Peale selle puudutas härra Johanson kaubandus-tööstusministeeriumi ja ministri isikut, tähendades, et minister on varemalt väga palju reisinud ja isegi reisikirjeldusi andnud, kuna viimasel ajal ei olevat tema tegevusest enam midagi kuulda. See on loomulik, et minister, kelle tegevuspiirkonda tööstuslikud ettevõtted kuuluvad, peab reisima, kui ta tahab koha peal oludega tutvuneda. Et minister praegu vaikselt istub, siis on see arusaadav ja seletatav sellega, et ministeeriumi töö tihedat äraolekut Tallinnast ei luba. Minu poolt juhitava ministeeriumi kohta pean ütleva, et seal ei tehta mitte ükski jooksvat tööd, vaid püütakse ka uusi kavatsusi läbi viia.

Härra Johanson püüdis näidata, nagu oleks käesoleval aastal hädaabitööde korraldamiseks, võrreldes eelmiste aastatega, vähem summasid välja antud. Tegelikult ei ole see nii. Hädaabitöid on korraldatud isegi suuremal määral, kui möödunud aastal ja sellejuures võib öelda, et töötatöölise arv ei ole tänava suurem, kui varem, vaid vähenenud. Üldiselt on tööpuudus Tallinnas tuntavalt vähenenud, küll on aga see suurenenud paaris kohas, nimelt Narvas ja Pärnus. Üldine pilt on võrreldes eelmise aastaga parem, sest hädaabitöid on suuremal ulatusel korraldatud, kui varem aastatel, ja see lubab oletada, et töötatöölise küsimus käesoleval talvel nii teravaks ei lähe kui varem.

Härra Johanson puudutas ka välisministeeriumi eelarvet ja heitis ette, et valitsus ei ole seal kindlat kätt näidanud välisesituste ümberkorraldamisel. Välisesituste ümberkorraldamise küsimuse arutamise õige koht on kahtlemata Riigikogu väliskomisjon, ja minul on andmed olemas, mis oletada lasevad, et see küsimus seal praegu tõsiselt arutamisel on. Sellepärast ma arvan, et ei ole kohane siin selle küsimuse juures pikemalt peatuda. Täheandan siiski niipalju, et valitsusel on tõsine tahtmine välisesituste peale suuremat rõhku panna ja eestkätt just selles mõttes, et välisesitustes majanduslike huvide kaitsemist praegusest tasapinnast kõrgemale viia. Kuid pean tähendama, et selle küsimuse lahendamise kaugeltki kerge ei ole. Seda küsimust on omal ajal arutatud Poolas, Lätis

ja Leedus, kus see ka kergesti läbi ei läinud. Välisesituste küsimus on väga delikaatne, kus ei saa igakord järsku talitada. Seal tuleb mitmesuguste raskustega rehkendada. Ka kaubandus-tööstusministeerium on sellest huvitatud, et meie välisesituste majanduslikkude huvide kaitse kõrgemale tasapinnale viidaks, ja loodame, et siin mõne aja jooksul teatavaid tagajärgi kätte saadakse.

Mis puutub etteheitesse, nagu oleks välisministeeriumi eelarves summased, mis küllalt kontroleeritud ei ole, siis see etteheide kuulub küll vanemasse aega. Viimasel ajal ei ole vist põhjust välisministeeriumile sarnaste etteheidete tegemiseks, seda enam et riigikontroll on välisesitustes revideerimist toimetanud ja on tunnistanud, et asjaajamine võrreldes eelmiste aastatega on paranenud ja ei jäta palju soovida.

Edasi tegi härra Johanson etteheiteid, et tervishoidliku seisukorra tõstmise eest küllalt hoolitsetud ei ole ja seks vähe kulutatud. Selle peale võiks öelda, et meie oma riigi tervishoidlikku korraldust üldiselt ei saa eskujulikuks lugeda. Aga ei saa ka öelda, et ta eriti halb oleks, ja et Vabariigi Valitsus selle ala hooletusse oleks jätnud. Mis puutub käesoleva hooaja taudidesse, siis peab ütleva, et tänava aasta taudid üldse väga laialt maad võtnud ka suurtes välisriikides. Näiteks on influentsa väga raskel kujul Inglismaal maad võtnud. Ei saa öelda, et meie tervishoiu peavalitsus, kelle ülesandeks on taudide vastu võitlemine, oleks hooletu olnud. Koolide sulgumine enne hariliku koolitöö lõppu on ka abinõu, mis taudide vastu võitlemisel tagajärgi peaks andma.

Siis tegi härra Johanson etteheiteid kaubandus-tööstusministeeriumile, et see ei ole meie kalasaadustele turu otsimiseks midagi ära teinud. Kuid sellel alal on siiski mõndagi tehtud. Kalaturu küsimus on kaubandus-tööstusministeeriumile alati väga ligidal olnud ja selle laiendamiseks on püütud kõiki võimalikke abinõusid ära tarvitada. Pean ütleva, et kõigi teiste kalade, peale tindikala, turg on paranenud. Kui Teie, härra Johanson, praegu Tartust järele küsite, siis öeldakse seal, et suur osa kalu, mis siseturult üle jääb, väljaspool turgu leiab, peaaugalt Poolas, Rootsis ja Saksamaal.

Mis puutub eriti Poola turgu, mis meie tähtsam kalaturg, siis ei jäta kaubandus-tööstusministeerium eeloleval Eesti-Poola kaubanduslepingu sõlmimisel juhust kasutamata, et meie kalasaadustele Poolas lahendamata turgu kindlustada. Raskusi tekitab tindikalale turu leidmine, ja see küsimus on ministeeriumile palju peavalu sünnitanud. Kuid kõigi raskuste

kiuste on ministeerium püüdnud ka siin ühte ja teist ära teha.

Nii siis etteheide, nagu poleks midagi tehtud, ei ole õige. On õige, et „Kesk-kala“le“ 2 miljonit põhikapitaliks vähe on, ja ma soovisin küll, et see summa suurem oleks olnud, kuid härra rahaminister leidis, et praegu ei olevat võimalik rohkem määrata. Sellepärast pidin mina selle summaga leppima. Kuid see ei ole ainukene summa, mis sellele asutusele kindlustatud. Temale on püütud abiks olla ka laenusamisel Eesti pangast ja seda teatud tagajärgedega. Kui läheksite „Kesk-kala“ juhatuse juurde ja küsite nende käest, kuidas neile kaubandus-tööstusminister vastu on tulnud, siis kuulete kindlasti, et nad vastavad — on vastu tulnud. Ma ei salga seda, et üksi „Kesk-kala“ kaudu kogu peipsiäärsete kalurite seisukorda parandada ei saa. (Vahelhüüe pahemalt poolt: „Kesk-kala“ liikmeteks on ainult paarkümmend kalameeste ühingut astunud!) Aga mis võime meie teha, kui kalameeste ühinguid on kõigest 23. (Vahelhüüe.) „Kesk-kala“ tegevuse majanduslik mõju on ulatanud ka sinna. „Kesk-kala“ on suutnud mõndagi ära teha, püüab teha ja peab tegema, kuid meie püüame ka väljaspool „Kesk-kala“ tegevust Peipsi ranniku hädade peale tähelepanu pöörata ja häda parandada. (Vahelhüüe pahemalt poolt: Aga kuidas on lugu tindikala ümbertöötamisega?) Ka selle külje peale on ministeerium tähelepanu pööranud. Muuseas on Tartu ülikooli poolt, ministeeriumi poolt vastav auhinnatöö välja kuulutatud. (A. Anderkopp, tõer: Aga selle üle naerdakse ülikoolis!) Ülikoolis on väga tarku mehi, ja võib olla mõni mees neist naerab, mõni mitte. Auhinna töö teem on ülikooli vastava õppetooli professori poolt kokku seatud ja väga soovitavaks peetud. Ma kordan, kui mõni mees naerab, siis võib ta ju naerda, kuid seisukord on tõsine. Raske küsimuse lahendamisel tuleb ka teadmehi tööle rakendada. Kui keegi aga tahab naerda tõsise häda puhul... (Pilkav vahelhüüe A. Anderkopp'i, tõer poolt.) ...siis olgu see tema isiklik asi ja see oleneb tema kõlblikust tasapinnast. Mind need etteheited vahelhüüded ei puuduta, vaid jäta- vad täiesti külmaks. (A. Veiler, tõer: Ühe asja kohta võib aga mitu arvamist olla.) Igal inimesel võib oma arvamine olla, selle vastu mina ei vaidle.

Härra Johanson tegi etteheiteid selle kohta, et meie olevat sisseveotolli tõstnud. Nimelt oli jutt nisutera ja nisujahu tolli tõstmisest. Nagu seletuskirjas selgub, on meie nisujahu sissevedu õige kiiresti kasvanud selle peale

vaatamata, et meil ka omamaa saadused tarvitusel on. (Vahelhüüe pahemalt poolt.) Kahtlemata, härra Johanson, on see vaieldav küsimus. Kuid ei saa öelda, et Teie parteikaaslased mujal maailmas alati oleksid leivatollide tõstmise vastu olnud. Tuletagem meelde omal ajal... (L. Johanson, stp: See oli vanastil!) Ajalugu peab ka ometi midagi õpetama. Näiteks võiks Saksamaad nimetada. Kui läinud aastasaja lõpul Saksa põllumajandus hädaohus oli ookeanitaguse vilja sissevoolu tagajärjel, siis asuti teravilja sisseveotollide kõrgendamisele. Ja selle poolt olid tuntud teadusmehed-majandusteadlased, kellest väga lugu peetakse, kes kuulusid sotsialistide hulka. (A. Oinas, stp: Kateeder-sotsialistid.) Ka kateeder-sotsialistide seas oli väga selge peaga isikuid. Ja mina arvan, et nende hulka kuulub ka Lujo Brentano, kes samuti selle poolt oli. (Vahelhüüe pahemalt poolt: Eksitus.) Ei ole eksitus. Ma soovitaksin teile kätte võtta Schmoller'i „Volkswirtschaftslehre“. (A. Oinas, stp: Meil on palju paremad allikad.) Muidugi mõista. Kuid sellest leiate ka kirjelduse, kuidas Saksamaal kõnealolevad tollid läbi viidi. Üks küsimus on meil väga tähtis, nimelt see, et sisse- ja väljavedu peaks tasakaalus olema. Kui meie oma sisseveos märkasime artikli, mille kaudu valuuta kipub väljamaale minema, olgugi, et meil omal sama ainet kodus valmistatakse, siis ei võinud see küsimus Vabariigi Valitsuse poolt tähelepanemata jääda. Kui teie seletuskirja läbi olete lugenud, siis leiate, et tollid ei ole kõrgemad, kui Eesti-Läti tolli kokkuleppes omal ajal ette nähti. (L. Johanson, stp: See tolliunion on tuleviku muusika. Tehke union.) Võib olla, aga tolliunioni ei saa enne sõlmida, kui tollitariifid ei ole enne mõnda aega ühtlaselt maksvad olnud. Sama kokkuleppe tollinormid on aluseks võetud ka meie minimaal ja üldtollitariifi väljatöötamisel, mida ligemal ajal Riigikogule esitatakse. (L. Johanson, stp: Härrakaubandus-tööstusminister, mida peab rahvas sööma, kui nisujahu ja margariini tolle tõstetakse?) Nisujahu ei ole üksinda söögiaine, ega ka margariin. (L. Johanson, stp: Kartuli väljavedu on kergeks tehtud.) Käesoleval aastal on meil kartulisaak 25% normaalsest suurem, ja meie ei tea, kuhu oma kartulid panna. Sellepärast ei ole mingit mõtet väljavedu takistada. Praeguse rohke kartulisaagi juures ei ole hindade tõusu karta ja sellepärast võiks kartuliväljaveo tolli julgesti kaotada.

Peale selle heitis härra Johanson ette, et piirituse salaveoga meil tegemist on, nimelt

sellel põhjusel, et piiritust müüakse eraettevõtjatele, ja need teevad küll näo, nagu viiksid nad piirituse väljamaale, aga tegelikult tilgub piiritus siiski kodumaale tagasi. Peab ütleva, et mõned sarnased juhtumised on käesoleval aastal küll olnud, kuid selle nähtuse vastu on abinõud tarvitusele võetud juba selle järgi, kuidas piirivalvuritel tihedaid kokkupõrkeid on salakaubitsejatega. Võite otsustada, et siin mitte läbi sõrmede asja peale ei vaadata, vaid püütakse tõsiselt selle pahe vastu võidelda.

Peale selle heitis härra Johanson veel ette, et nüüd tahetakse riigi varandusi kiires korras maha müüa, visatakse kiires korras turule, ja selle tagajärjel muidugi langeb müügihind. Riigi varandusi on juba pikemat aega realiseeritud, juba meie vabariigi algusest saadik müüdnud, kuid selle peale vaatamata on veel suured tagavarad, mis tuleksid likvideerida. Et selle müümisega teataval määral ruttama peab, on arusaadav, sest nende varanduste hulgas on aineid, mis kauase seismise tagajärjel oma väärtuse võivad kaotada. Järelikult on täiesti arusaadav, et siin teatud määral kiirustada püütakse, aga ühes sellega püütakse ka müüki nii korraldada, et võimalikult soodsat ja vastavat hinda saada.

Sellelega oleks lühidalt vastatud kõigi küsimiste peale, mis lugupeetud rkl. Johanson oma kõnes käsitas.

Juhataja **K. Einbund**: Faktiliseks märkuseks on sõna rkl. Oinal.

A. Oinas (stp): Lugupeetud kaubandus-tööstusminister seletas siinkohal, et sotsialistid olevat välismaal üksikutel juhtumistel vilja sisseveotollide poolt olnud. Mina pärisin järele — kus, mille peale härra minister vastas, et Saksamaal kaheksakümnendatel aastatel. (A. A n d e r k o p p, tõer: Siis K o r n e l oli veel koolipoiss!) Nimelt olevat Lujo Brentano vilja sisseveotolli poolt olnud. Võib olla, et ta seda mõnel juhtumisel oli, kuid Lujo Brentano't nimetatakse sotsialistiks, nimelt kateedri-sotsialistiks ainult pilkavas mõttes. Seitsme- ja kaheksakümnendatel aastatel tekkis Saksamaal teadlasi, kes ülikooli kateedrit hakkasid propageerima radikaalsemaid ühiselulisi mõtteid, esiti riigivõimu vahelesegamise tarvidust majandusliku majanduslikult nõrgemate kaitseks. Neid nimetati pilkavalt kateedri-sotsialistideks. Neil ei olnud aga midagi ühist Saksa sotsiaaldemokraatliku erakonnaga, mille tõttu on põhjalik eksitus, kui härra minister tahab Lujo Brentano't sotsialistiks nimetades öelda, et Saksa sotsialistlik erakond olevat vilja sisseveotollide

poolt olnud. Igalpool on sotsialistlik erakond vilja sisseveotollide vastu olnud, ja kui Saksa maal hiljuti vilja sisseveotollid läbi viidi, siis olid just Saksa sotsialistid need, kes kõige ägedamalt nende tollide vastu võitlesid.

Mis puutub rkl. härra Tonkman'i selatusesse, nagu oleks endine riigikontrolör rahaasjanduse komisjonis olnud sellel seisukohal, et sadamatehaste varandusi ei või müüa ilma enampakkumiseta, siis ei ole see ka õige. Rahaasjanduse komisjonis ei ole mina niisuguseid vaateid väljendanud. Riigikontrolörina olen mina tähendanud rahaasjanduse komisjonis, et maksev seadus ei luba müüa sadamatehastel oma varandusi ilma enampakkumiseta, ilma enampakkumiseta varanduste müügiks peab sadamates valitsuselt loa muretsema. Põhimõttelikult olen mina pooldanud seda, et teatavaid varandusi sadamates võiks müüa ilma enampakkumiseta.

Juhataja K. Einbund: Hääletamisele tuleb lisaelarve nr. 2. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on riigi 1926./27. a. lisaelarve nr. 2 esimesel lugemisel vastu võetud.

Aruandjalt on ettepanek, I ja II lugemise vahel kolmepäevalisest vaheajast mitte kinni pidada. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Koosolek on kaks tundi kestnud, kuulutan veerandtunnilise vaheaja.

Vaheaeg algab kell 19.15 min.

Pärast vaheaega jätkub koosolek kell 19.30 min.

Koosolekut juhatab esimees **K. Einbund**.

Sekretäri kohal sekretär **M. Juhkam**.

Juhataja K. Einbund: Riigikogu jätkab tööd.

11. Hoolekande seaduse muutmise seadus — I lugemisel. Sotsiaalkomisjoni aruandja **A. Toomel:** Lugupeetud Riigikogu liikmed! Hoolekande seaduse § 11 näeb ette, et omavalitsused seavad nende

dele alluvate piirkondade kohta hoolekande kavad kokku, ja sama seaduse § 210. järgi peavad need kavad esitatama töö-hoolekandeministeeriumile heakskiitmiseks 1. juuliks 1927. aastaks, missuguseks tähtajaks hoolekande kavad kokku seatakse 10 aasta peale. Nimetatud kavade kokkuseadmine on suur töö, kuna aeg selleks lühike, ja on karta, et omavalitsused neid kavasad tähtajaks esitada ei jõua. Seda arvesse võttes on Vabariigi

Valitsus tarvilikuks tunnistanud neid tähtaegu pikendada ja esitanud selleks hoolekande seaduse muutmise seaduse, mis näeb ette tähtaegade pikendamist omavalitsustele poole ja ministeeriumile ühe aasta võrra.

Sotsiaalkomisjon, läbi arutades esitatud seaduseelnõu, ühines Vabariigi Valitsuse poolt esitatud seaduseelnõuga. Sotsiaalkomisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja K. Einbund: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Aruandja A. Toomel: Teen ettepaneku, seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kolmepäevalisest vaheajast mitte kinni pidada.

Juhataja K. Einbund: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

12. Petseri- ja Narva-taguste maade kinnisvarade kinnistamise seadus — I lugemisel. Üldkomisjoni aruandja **J. Holberg:** Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesolev eelnõu on esitatud üldkomisjoni poolt Riigikogule vastuvõtmiseks, mille sisuks on Petseri ja Narva-tagustel maa-

del ettevalmistustööde tegemine ja pärast, kui ettevalmistustööd läbi on, sisse seada kinnistusraamatud, läbi viia kinnistussüsteem, nagu see Baltimaal maksev on.

Käesolev eelnõu on arutusel olnud II ja III Riigikogus. II Riigikogus ei suudetud seda seaduseelnõu vastu võtta, sest komisjon, kelle käes see eelnõu arutusel oli, leidis, et eelnõu põhimõttelikult on vastuvõetav, kuid keerulise käigu poolest, nimelt on eelnõus ettenähtud omaniku ja kinnisvarade vahetõrke keeruline, — seati sellekohased põhimõtted ülesse, ja valitsus võttis lõpuks selle eelnõu tagasi ning muutis ta vastavalt ümber, lihtsustades seaduses ettenähtud sisseseadmise korda. Käesolev eelnõu näeb ette, et riigivõim tahab mängida aktiivset osa, ei ole pooltele jäetud tegutsemiseks vabadust, vaid siin astub avalik võim vahele ja püüab selgitada faktilist vahetõrke, et lõppu teha vahetõrke, olukordadele, mis on valitsemas Eesti vabariigis neis osades, mis endisest Peeterburi ja Pihkva kubermangudest Eesti külge liidetud.

Nagu teada, ei ole Petseri- ja Narva-taguste maade kinnisvaradel kuni käesoleva ajani mingisuguseid kinnistusraamatuid, mille järgi oleks võimalik kinnistamist läbi viia. Puudu-

vad andmed, kes kinnisvara omanik, kelle nimele üks või teine kinnisvara on kinnistatud, sest endiste vanemate notaariuste arhiivid Pihkvas ja Peeterburis on revolutsiooni tagajärjel hävinenud. Ka Vene valitsus on teatanud, et temal selle tõttu ei ole võimalik vastavaid dokumente välja anda. Nii tuleb siin selle tõttu luua süsteem, missugune loomine iseenesest väga keeruline protseduur on, sest vahepeal on vahekorrad muutunud: ühe ja teise kinnisvarade mitmest kätest läbikäimine on olukordadesse segadusi toonud. Kõike seda tahetakse ettenähtud seadusega kõrvaldada ja isikute õigusi kindlustada kinnisvarade omandamise suhtes. Selleks seatakse sisse komisjon, mis kuulub kohtuministeeriumi ametkonda, missuguse komisjoni esimeheks olema peaks vanem ja vilunud jurist, sest selle komisjoni töö on põhjapanev tähtsus ja selle töö peal baseerub raamatute täpsus. Üldkomisjon saab tegutsema kahes koosseisus, üldkoosolek, kes tegutseb edasikaebe instantsina, ja komisjon vähemas koosseisus, kes esimese instantsina otsustab. Üksikud liikmed käivad kohtade peal ning selgitavad kohapeal, kes kinnisvarasid tegelikult peavad ja kelle käes kohad kasutada. Need vahekorrad fikseeritakse kohapeal. See osakond teeb oma otsused ja pooltel on õigus teatud tähtsaja jooksul omalt poolt dokumente esitada. Kui keegi ei peaks komisjoni otsusega rahul olema, siis on temal õigus edasi kaevata komisjoni üldkoosolekule või nõndanimetatud kohtulikule komisjoni koosseisule. See vaatab kaebused läbi, samuti selle komisjoni otsused, ning kohtuliku komisjoni otsused on siis lõpulikud. Need otsused kuulutatakse „Riigi Teatajas“ välja. Need maakohad, kelle kohta on vaidlused tekkinud, kantakse registrisse märkusega, mille alusel pooltel õigus kolme kuu jooksul protsessi alustada kohtus. Kui keegi ei ole selle aja möödumisel protsessi alustanud, kustub nõudeõigus. See on tarvilik sellepärast, et segasele vahekorrale lõpp teha, ja et see nõndanimetatud vaidlusvahekord kaua ei kehtaks, vaid rutem lõpetataks. Pean tähendama, et leiti võimalikuks, et ühest komisjonist küllalt oleks. Samuti nähti ette, et komisjoni koosseisus oleksid kahesuguse haridusega liikmed ette nähtud: ühed — juristid, kes juriidilisi asju otsustaksid ja teised — maamõõtjad, tehnilised jõud, kes võiksid piiride kindlakstegemise juures abiks olla. Peab aga tähendama, et vaidlused piiride üle ei käi selle komisjoni kompetentsi, samuti ei käi selle komisjoni kompetentsi küsimused, mis puudutavad Petseri- ja Narva-taguste maade suhtes antud maaseadust. See komisjon ei hakka ka

järele katsuma, kas lepingud vastavad maaseaduses ülesseatud nõuetele. Samuti selle kohta, mis riigi käest üle võetud seaduse alusel.

Peab tähendama, et käesoleva seaduseelnõu puudumine on raskusi sünnitanud, sest siamaani ei ole võimalik olnud nõudmisi pöörata kinnisvarade peale, sest maksivad seadused näevad ette, et ilma kinnistusraamatuteta ei ole võimalik märkust teha, ja selle tõttu ei ole ka võimalik olnud nõudmisi pöörata kinnisvara peale. Isikud, kes teisele on võlgu, peavad leppima ainult vallasvara kindlustusega. See on üks peapõhjusest. Ka riiklikust seisukohast välja minnes tuleb nõuda, et käesolev seaduseelnõu teostataks, et raamatud sisse seataks Petseri- ja Narva-tagustes maades kinnisvarade kohta. Ma pean ütleva, et see protseduur kerge ei ole. Viimast võib ainult suvel teha, mille tõttu vähemalt aasta või poolteist ära läheb enne, kui eelnõu ellu viidakse ja raamatud sisse seatakse. Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **K. Einbund:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Aruandja **J. Holberg:** Ma panen ette, käesoleva seaduseelnõu arutamisel I ja II lugemise vahel 3-päevalisest vaheajast mitte kinni pidada.

Juhataja **K. Einbund:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

13. Maaseaduse Maakomisjoni aru-
§§ 15., 20., 22. andja **K. Soonberg:**
ja 23. muut- Käesolev seadus oli Riigi-
mise seadus — kogus II lugemisel möö-
II lugemisel. dunud nädala teispäeval.

Riigikogu võttis vastu § 15, kuna § 20 ja järgmised tagasi anti maakomisjoni. § 20 anti tagasi selleks, et maakomisjon läbi arutaks härra põllutöömistri poolt tehtud ettepaneku, mis selles seisis, et valitsusele antaks õigus määrata maad väljaspool § 21. ettenähtud järjekorda erandlikkudel juhtumistel. Selle ettepaneku põhjendused kanti komisjonis ette välisministri ja põllutöömistri poolt. Maakomisjon arutas põhjendused läbi, leidis nad küllalt kaaluvad olevat ja võttis § 20. juures vastu uue märkuse, mis valitsusele eelnimetatud õiguse annab. §§ 22. ja 23. parandusi ette ei võetud. Lõpulikult esitab maakomisjon § 20. järgmisel kujul:

§ 20. § 15. lit. a tähendatud maakohtade saajate järjekorra määrab maakonnaavalitsus vallaõukogu ettepanekul.

Märkus 1. Põllutööministril jääb õigus määrata maad omavalitsuse asutusteta väljaspool § 21. ettenähtud järjekorda:

a) vabadussõjast osavõtnud ja maaseaduse § 21. p.p. 1. ja 2. tähendatud sõjaväelastele ja lahingust osavõtnud vabatahtlikkudele;

b) vabadussõjas langenud sõjaväelaste maata perekondadele;

c) mõisatöölilistele, kes enne käesoleva (Maaseaduse §§ 15., 20., 22. ja 23. muutmise seaduse) seaduse maksmahakkamist mõisates alalisteks töölalisteks olid ja kuni mõisa tükeldamiseni mõisates teenisid. Kaitseväes teenimine ei takista maasaamist mõisatöölisena;

d) uudismaadele asujatele;

e) käsitöölilistele ja kalameestele.

Märkus 2. § 15. lit. c alusel peetavaid maakohti on põllutööministril õigus määrata § 15. lit. a põhjal tarvitamiseks nende kohtade senistele pidajatele, kui viimased kohti korralikult pidanud vastavalt rendilepingu tingimustele, kui vallanõukogu neid maasaajateks soovitab ja kui maakoht ei sisalda kõlbulikku maad üle 50 ha.

Vallanõukogu soovitus ei ole tarvilik maakohtade määramisel isikutele, kes maakohad planeeritult saanud enne 14. veebr. 1920. a., või kes kasutavad kohti, mille peale omavalitsuseasutused sündsaid isikuid ei leidnud või mille kohta nad kandidaatide ülesseadmistest ära öelnud.

Märkus 3. Vabariigi Valitsusel jääb õigus erandlikkudel juhtumistel määrata maad omavalitsuse asutusteta väljaspool § 21. ettenähtud järjekorda, kuid kogusummas mitte üle 1200 ha kõlbulikku maad.

A. Vomm (stp): Härra põllutööministri parandus, mis läinud nädalal Riigikogus tehti § 20. märkus 3. juurde, oli sarnases redaktsioonis, mida meie rühm pooldada ei saa. Maakomisjon on seda arutanud ja oma enamusel näinud, et mõnesugustel juhtumistel tuleb Vabariigi Valitsusele õigus anda, maad määrata, ja on seda maa-ala piiranud 1200 ha. (H. Anniko, krst: Kas kirikumaast?) Noh, härra Anniko, Teie ei saa ju kahte teha, kuulata ja kõnelda. Oleks parem, kui Teie esiteks ära kuulaksite ja siis kõneleksite, siis saaksime Teiega kiiremini kokku leppida. Märkusega selles ulatuses, nagu ta vastu on võetud maakomisjonis, ei saa meie rühma seisukohast sellega leppida, vaid meie arvame, et niisuguste maakohtade väljaandmisest peaks Riigikogu vastav komisjon informeeritud saama. Samuti ei saa meie rahul olla selle maanormiga, mis märkus 3. on sisse võetud, miks peaks see norm olema just 1.200 ha ja mitte 500, 1.500 või 2.000 ha või koguni

800 ha. Sellekohane ettepanek tehti maakomisjonis, et seda normi alandada kuni 800 ha.

Vabariigi Valitsuse tegevus on näidanud, et alati niisugustel juhtumistel, kus valitsus on nõudnud omale maade väljaandmiseks volitusi, paistavad põhjused selleks olema nii vähe usaldusväärilised. Omal ajal, kus vabadusriiste jagati välja suuremal arvul, kui seda alguses kavatseti teha, anti ka maad laiemas ulatuses välja, kui valitsus seda oli kavatsenud anda. Samasugune nähtus on ka eriotstarbekohtade väljaandmisega, sest oli otsustatud, et ainult üksikudel juhtumistel neid kohti välja anda. Nüüd aga näeme meie, et eriotstarbekohti on välja antud laiemas ulatuses, kui seda Vabariigi Valitsus omal ajal kavatses. Ja need nähtused annavad meile põhjuse, avaldada umbusaldust, et meie ei saa valitsusele sarnaseid volitusi anda. Seda õigust tuleks kitsendada ja nimelt sel teel, et igakord sünniks niisugune maa väljaandmine Riigikogu vastava komisjoni teadmisel, sellepärast kordan ma seda ettepanekut, mis maakomisjonis tehti ja nimelt: § 20. märkus 3. kolmandas reas kustutada sõnad „kogusummas“ ja selle asemele võtta sõnad „igakord Riigikogu asjaomase komisjoni teadmisel ja üldises summas“ ja „1.200 ha“ asemel võtta „800 ha“.

Maakomisjonis vaieldi selle ettepaneku vastu ja põhjendati sellega, et igakord ei ole, kui valitsusel sarnaseid maa-alasid välja tuleb anda, maakomisjon koos ja Vabariigi Valitsusele raskusi tekiks. Käesoleva ettepanekuga on maakomisjoni asemele võetud asjaomane komisjon, mis on põhjendatud sellega, et tulevikus ehk Riigikogu maakomisjoni hoopis teise nimega nimetab. Vabariigi Valitsusel peab võimalus olema informeerida vastavat komisjoni, kui mingisugune maa-ala väljaandmisele tuleb.

Juhataja K. Einbund: Ma kannan Riigikogule ette ettepanekud, mis celmisel korral, kui seaduseelnõu II lugemisel arutusele oli, on tehtud § 20. kohta. Rkl. Vommi ettepanek: „Märkus 2. esimene lõige kustutada ja teine lõige redigeerida järgmiselt: Põllutööministeeriumil jääb õigus määrata maad § 15. lit. a alusel isikutele, kes maakohad planeeritult saanud enne 14. veebr. 1920. a. või kes kasutavad kohti, mille peale omavalitsuse asutused sündsaid isikuid ei leidnud, või mille kohta nad kandidaatide ülesseadmistest ära öelnud.“ — Rkl. Vessart'i ettepanek: „Teen ettepaneku, § 20. märkus 2 järgmisel kujul vastu võtta: Märkus 2. § 15 lit. c alusel peetavaid maakohti on põllutöö-

ministril õigus määrata § 15. lit. a põhjal tarvitamiseks nende kohtade senistele pidajatele, kui viimased kohti korralikult pidanud vastavalt rendilepingu tingimustele ja kui maakohi ei sisalda kõlbulikku maad üle 50 ha.“ — Rkl. Soonberg'i ettepanek: „Panen ette § 20. võtta „vallanoökogu“ asemel „valvolikogu“.“ See on redaktsiooniline ettepanek.

A. Vomm (stp): Palun lahus hääletada § 20. märkus 3.: „Kolmandas reas kustutada sõna „kogusummas“ ja selle asemele võtta sõnad „iga kord Riigikogu asjaomase komisjoni teadmisel ja üldises summas“ ja selle järele „1.200 ha“ asemel võtta „800 ha“.

Juhataja K. Einbund: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja K. Soonberg: Ma pean ütleva, et samasisulised ettepanekud, mis härra Vomm ette kandis, olid ka maakomisjonis arutusel. Kui valitsuse esitajate poolt ette pandud 1.200 hektaari maakomisjon vastu võttis, siis oli selle põhjuseks, et toodi teatavad kalkulatsioonid ette, mis lubasid oletada, et tarvilik maa-ala võiks selle piirini tõusta. 800 hektaari kohta aga kalkulatsioone ette ei toodud ja sellepärast ei saanud maakomisjon 800 hektaari poolt olla.

Mis puutub sellesse, et asjaomast komisjoni peaks informeerima, siis arvas maakomisjon, et ei ole sünnis seda võtta seaduse teksti sisse, sest maakomisjoni liikmetel ei olnud teada, et meil varem niisuguseid seadusi oleks, kus mõni valitsuse samm oleks seotud komisjoni otsusega. Neil põhjustel ei saa ma härra Vommi ettepanekuga ühineda ja panen ette neid eraldi hääletada.

Juhataja K. Einbund: Kavatsen panna hääletamisele kõigepealt rkl. Vessart'i ettepaneku, kui kõige kaugemale mineva, järgmisena rkl. Vommi esimese ettepaneku. Siis aruandja redaktsioonilise ettepaneku, ning lõpuks rkl. Vommi viimase ettepaneku.

Hääletamisele tuleb rkl. Vessart'i ettepanek. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Nüüd tuleb hääletamisele rkl. Vommi esimene ettepanek. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb aruandja redaktsiooniline ettepanek. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Siis tuleb hääletamisele rkl. Vommi teine ettepanek, kusjuures lahus hääletatakse ette-

paneku esimene osa: „§ 20. Märkus 3. kolmandas reas kustutada sõna „kogusummas“ ja selle asemele võtta sõnad „igakord Riigikogu asjaomase komisjoni teadmisel ja üldises summas“; ja teine osa: „1.200 ha“ asemel võtta „800 ha“.

Hääletamisele tuleb esimene osa. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 23 häält, vastu — 39, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb — „1.200 ha“ asemel võtta „800 ha“. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Panen hääletamisele § 20. komisjoni poolt ette pandud kujul ühes vastuvõetud redaktsioonilise parandusega. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 20 vastu võetud.

Aruandja K. Soonberg kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 22. ja 23.

§ 22. Riigistatud maade saamiseks § 15. lit. a alusel, mis seni väiketaludena rendil olid, antakse eesõigus nende talude rentnikkudele, kuid sellejuures võib riik maid uuesti kruntida (§§ 17. ja 18. alusel). Seda eesõigust ei ole omavalitsustel ja juriidilistel isikutel.

Märkus. Käesolevas paragrahvis tähendatud väiketalude rentnikkude õigused omandavad ka likvideeritud ja likvideeritavate metsaametnikkude ja metsatööliste kohtade pidajad, kui nemad ise ehk nende perekonnad neid kohti palgamaana või rendi alusel pidanud kuni 11. novembrini 1918. aastal.

§ 23. Võõrandatud mõisate metsad ei tule jagamisele, vaid jäävad riigi omanduseks.

Märkus. Põllutööministril jääb õigus määrata tarvitamiseks § 15. alusel:

a) metsamaid, mis tarvilikud põllumajanduslikuks otstarbeks ning selleks kõlbulikud;

b) lahusolevaid metsatükke;

c) piiriõendamiseks linnade ja alevite laiendamiseks, suvituskohtadeks ja eluaseme kohtadeks (viimaseks otstarbeks eriti maanteedes) tarvilikke metsamaid.

**14. Riigi trükoja
põhimääruse
muutmise
seadus — II luge-
gemisel.**

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **L. Johanson** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri, §§ 4, 5, 12 ja 20.

Riigi trükikoja põhimääruse muutmise seadus.

Riigi trükikoja põhimääruse §§ 4, 5, 12, 20-da punktid d ja e ning § 24. muudetakse ja pannakse maksma järgmiselt:

§ 4. Maksustamise, tehnilise järelevalve ja töökaitse suhtes allub riigi trükikoda eratevõtete kohta maksvatele seadustele ja määrustele.

§ 5. Riigi trükikoja põhikapital on 100.000.000 väärtkindlat marka, mis loetakse riigikassa protsendita laenuks.

§ 12. Vabariigi Valitsuse ja riigi trükikoja nõukogu poolt ametisse kinnitatud ametnikud loetakse riigiteenistuses olevateks ja neil on kõik õigused ja kohused, mis teistelgi riigiametnikkudel. Vabateenijatel on pensionisaamise õigus ühesugusel alusel riigiteenijatega. Nende koosseisu kinnitab Vabariigi Valitsus.

§ 20., punktid d ja e:

punkt d) laenutegemine ja võlakohustuste väljaandmise küsimused, kui summa ulatab üle 500.000 väärtkindla marga.

punkt e) lepingute kinnitamise küsimused, kui üksuse summa ulatab üle 1.000.000 väärtkindla marga.

Aruandja **L. Johanson**: § 24. Aruandes kindlakstehtud puhaskasu jaotatakse rahaministri ettepanekul Vabariigi Valitsuse otsuse põhjal peale aruande kinnitamist järgmiselt:

- a) vähemalt 10% tagavarakapitaliks;
- b) 10% ettevõtete laiendamise kapitaliks;
- c) kuni 8% riigi trükikoja juhatuse ja nõukogu liikmetele ning juhtivatele eriteadlastele eritasuks ja muudeks otstarveteks;
- d) kuni 12% ametnikkude ja tööliste lisatasuks ja olukorra parandamiseks;
- e) ülejäänud osa riigikassa sissetulekuks.

Märkus. § 24. loetakse käesoleval kujul maksvaks 1. jaanuarist 1925. a. arvates.

K. Tonkman (põl): Austatud Riigikogu liikmed! Teen ettepaneku, § 24. ettenähtud puhaskasu jagada järgmiselt:

- a) vähemalt 10% tagavarakapitaliks;
- b) kuni 5% riigi trükikoja juhatuse ja nõukogu liikmetele ning juhtivatele eriteadlastele eritasuks;
- d) kuni 12% ametnikkude ja tööliste lisatasuks ja olukorra parandamiseks;
- e) ülejäänud osa riigikassa sissetulekuks.

Minu ettepanek läheb lahku nimelt järgmiselt: esiteks ei ole tarvilik, et iga aasta määratakse 10% ettevõtte laiendamiseks. Ku-

jutage ette, kui riigi trükikoda oma põhikapitaliga ka kuidagi korralikult töötaks, siis ei ole minu arvamise järgi 6% kasu mitte kõrgelt arvatud. Ja kui põhikapitali pealt 6% arvata ja siis sellelt 10% läheb ettevõtte laiendamiseks, siis tuleks iga aasta 600.000 marka. Kui aga praegu riigi trükikoda vaadata, siis selgub, et see korralikult on sisse seatud ja ei ole mingisugust tarvidust praegu ettevõtet laiendada. Kui peaks vajadus tulema, et trükikoda vaja laiendada, siis tulda Riigikogule vastava seadusega, ja määratagu ära, mis otstarbeks ja kuipalju seda ettevõtet laiendada tarvis on.

Edasi on ettepanek rahaasjanduse komisjoni poolt, määrata kuni 8% riigi trükikoja juhatuse ja nõukogu liikmetele ja eriteadlastele eritasuks. Minu ettepanek on 5%. Kui oletada, et juhatuse vähegi intensiivselt tegutseb, siis on võimalik 6% kasuga töötada, ja sellest kasutuleks siis juhatuse liikmetele ja eriteadlastele 300.000 mrk., mis minu arusaamise järgi küllalt suur summa oleks nende tööle lisatasuks. Kui nad aga veel paremini ja kasulikumalt töötada suudavad, siis tõuseb arusaadavalt ka see summa suuremaks.

Edasi arvan mina täiesti õiglaselt, et 12% ametnikkude ja tööliste lisatasuks määratakse, sest vastavalt määravad kõik trükikojad praegu oma tööliste lisatasusid, ja et riigi trükikojale seda ka võimaldada, siis peaks see summa suurus ära tähendatud olema. Ülejäädiv osa jääks riigi sissetulekuks, nagu see ka kavas ette nähtud on.

Kui nüüd väikest eelkalkulatsiooni teha, siis kujuneks riigi trükikoja puhaskasu järgmiselt: nagu tähendasin, ei ole 6% põhikapitali pealt arvates kõrgelt võetud, vaid praegu makstakse igalpool pankades — Eesti pangas 8% ja teistes pankades võrdlemisi rohkem protsente. Rahaasjanduse komisjoni koosolekul ütles härra Veiler väga tabavalt, et kui eratrükiteostuse juhatuse paneks peakoosolekule ette dividendiks vähem kui 10% ehk harilik panga protsent, siis kihutaks peakoosolek juhatuse kohe minema. Ka mina olen selles arvamises, et see nii oleks. Arvesse võttes, et riigi trükikoda ka korralikult ja hoolsalt töötab, ei ole 6% palju. See teeks 100.000.000 mk. pealt aastas 6 miljonit marka. Sellest läheks 10% tagavarakapitaliks, see on 600.000, 5% juhatuse liikmetele ning eriteadlastele eritasuks — 300.000 mk., 12% — tööliste eritasuks, see teeks 720.000 marka ja 75% riigikassa sissetulekuteks, mis teeks välja 4.380.000 marka. Siis saaks ka riigikassa ligikaudu poole osa protsentidest tagasi, mis harilik Eesti panga protsent praegu on.

Edasi arvan tarvilikuks, et märkus, mis käesoleva paragrahvi juurde võetud: „Käesolev seadus astub jõusse 1925. a. alates,“ tuleks kustutada, sest see ei ole õige. Sellega tahetakse see puhaskasu, mis eelmistel aastatel saadud, riigi trükikoja juhatusel ja töölistele ära jaotada. Kuid arvesse võttes, et riigi trükikoda ei ole nii tegutseda suutnud, et tema peale pandud ülesanded oleksid täitmist leidnud, tahetakse, et 2.000.000 marka oleks pidanud iga aasta riigikassasse tagasi minema ja peale selle veel puhaskasu. Aga see puhaskasu on õige väike, ja sellepärast arvan, et õige ei ole, et tagant järgi seda väikest puhaskasu, mis peaks riigi sissetulekuteks minema, tahetakse riigi trükikoja juhatusel ametnikudele ja töölistele ära jaotada. Teen ettepaneku, märkus kustutada.

Juhataja K. Einbund: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja L. Johanson: Härra Tonkman ettepanekut tehes leidis, et ei ole tarvis riigi trükikoja täiendamise kapitaliks iga aasta võtta 10% puhaskasust, nagu § 24 ette näeb. 1923. ja 1924. a. puhaskasu on mõnikümmendtuhat üle 3.000.000. 10% sellest teeb 300.000 marka. Läänud aastal oli puhaskasu 1.300.000 marka, sellest 10% oleks 130.000. Mis maksavad aga trükimasinad? Seda peab ometi härra Tonkman teadma. Trükimasinat ei saada sajatuhandetega, vaid sellepeale läheb miljoneid. Peale selle on teada, et trükitehnika on viimase 10 aasta jooksul tuntavalt täienenud. Ikka uusi ja uusi masinaid on tarvis vanade asemele ja ühe aastaga ei ole võimalik seda teha. Selleks peab juba iga aasta teatud kapitali maksma ja kui seda kapitalimaksu vähendatakse härra Tonkman'i ettepanekul 10% pealt kuni 5%-ni, siis see summa kujuneb sarnaseks, et parem on see üldse maha kustutada.

Mis puutub trükikoja juhatusel, nõukogu ja juhtivate tegelaste eritasuks ja muudeks otstarbeteks antavasse 8%, siis tegi see eelmisel aastal 10 inimese peale 240.000 marka. Ja eelmisel aastal oli see summa veel väiksem. Nii näeme, et see summa kaugelgi ei tõuse nii kõrgele, nagu näiteks raudteel. Muidugi on see Riigikogu liikmete eneste asi, missuguse protsendi nad määravad. Mina toon ette ainult arvud, mis näitavad, et siin tegemist ei ole suurte, vaid võrdlemisi väikeste summadega.

Mis puutub maksusse riigikassale, siis oli see ettepanek arutusel rahaasjanduse komisjonis, kuid lükati tagasi, sest sarnast protsenti ei suudaks trükikoda maksta loomulikkudel tingimistel, ja riigikassal ei oleks mingisugust

tulu. Tuleks ainult tööliste arvu suurendada ja kuna tegemist on riiklikkude töödega, siis lähevad nii-kui-nii need summad riigikassale kanda.

Mis märkusesse puutub, siis on see võetud selleks sisse, et seadus esitati juba läinud aastal. Vahepeal ei ole aga veel puhaskasu jaotatud, aruanne on alles kinnitamata, sarnased pretsedendid on loodud, et näiteks on maksetud tagant järele preemiaid raudteel ja tehastes, ja kui arvatakse, et seda siin teha ei tuleks, siis on see Riigikogu oma asi, kuidas ta seda siin otsustab.

Juhataja K. Einbund: Rkl. Tonkman'i poolt on ettepanek tehtud, § 24. ettenähtud puhaskasu jagada järgmiselt: „a) vähemalt 10% tagavarakapitaliks; b) kuni 5% riigi trükikoja juhatusel ja nõukogu liikmetele ning juhtivatele eriteadlastele eritasuks; d) kuni 12% ametnikkude ja tööliste lisatasuks ja nende olukorra parandamiseks; e) ülejäänud osa riigikassa sissetulekuks. Märkus — kustutada.“

Peale selle on rkl. Tonkman'i poolt ettepanek tehtud, ettepaneku viimane osa — märkus kustutada — eraldi hääletada.

Asun rkl. Tonkman'i ettepaneku esimese osa hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud. (Hüüded paremalt poolt: Ära lugeda!) Nõutakse äralugemist. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 22 häält, vastu 34 häält, seega on ettepaneku I osa tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb ettepaneku II osa — § 24-da märkus kustutada. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud. (Hüüded paremalt poolt: Ära lugeda!) Nõutakse äralugemist. (Hääletatakse.) Ettepanek on saanud poolt 27 häält, vastu — 31, seega on ettepanek tagasi lükatud. (Hüüded paremalt poolt: Sedelitega!) Nõutakse sedelitega hääletamist. (Hääletatakse.)

Hääletamise tagajärjed on järgmised: poolt on antud 26 häält, vastu 38 häält, erapooletuid 1, seega on ettepanek tagasi lükatud. (L. Johanson, stp: Avalikult ei juletud Tonkman'i vastu hääletada!) Asun § 24. hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 24 vastu võetud. Korra kohta on sõna juhatusel liikmel Penno'l.

Abiesimees R. Penno: Teen ettepaneku, määrata 10-minutiline vaheaeg, et juhatusel võimalik oleks läbivõetud materjali põhjal homse koosoleku päevakorra kohta käesoleval koosolekul ettepanekut teha.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. Kuulutan 10-minutilise vaheaja.

Vaheaeg algab kell 20.35 min.

Pärast vaheaja jätkub koosolek kell 20.45 min.

Koosolekut juhatab esimees **K. Einbund**.

Sekretäri kohal sekretär **M. Juhkam**.

15. Kroonu hangete ja töövõtete seaduse täiendamise seadus — II lugemisel. Üldkomisjoni aruandja **R. Vreeman** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri, I osa ning

II osa §§ 90¹, 90², 90³, 90⁴ ja 90⁵.

Kroonu hangete ja töövõtete seaduse täiendamise seadus.

I.

Kroonu hangete ja töövõtete seaduse § 38. täiendatakse punkt 5-ga ja pannakse maksma järgmiselt:

§ 38. Kroonu hangete ja töövõtete lepingud kindlustatakse järgmiselt: 1) kinnisvara pantimisega; 2) vallasvara pantimisega; 3) käemeeste vastutusega; 4) seadusliku viivitustrahviga, ja 5) krediitasutuste garantiikirjadega.

II.

Sama seaduse esimene peatükk, kolmanda jaotuse V täiendatakse järgmise allosaga:

5) krediitasutuste garantiikirjad.

§ 90¹. Kroonu hangete ja töövõtete lepingute kindlustamiseks annavad krediitasutused garantiikirju üldises krediit-operatsioonide korras.

Tähtaegade ja kindlustuste suhtes alluvad garantiikirjad kõigile krediitasutuse põhikirjas ja krediit-operatsioonide kohta maksvate seaduste nõuetele.

Lähemad määrused garantiikirjade vastuvõtmiseks kroonu hangete ja töövõtete kindlustuseks antakse rahaministri poolt ja avaldatakse „Riigi Teatajas“.

§ 90². Riigiasutuste nõudmised garanteerija vastu kroonu hangete ja töövõtete asjus rahuldatakse riiklikkude vastuvaidlemata sissenõudmise korras (S. K. XVI k. 2. jagu Riiklikkude vastuvaidlemata sissenõudmiste seadus).

Krediitasutuse maksujõuetuse korral kuuluvad need nõuded rahuldamisele esimeses järjekorras (S. K. XVI k. Tsiviil kohtupidamise sead. § 1899—lisa § 36. p. 4.).

§ 90³. Garanteerija kannab vastutust riigiasutuste ees solidaarselt peavõlgnikuga ja

ei või garanteeritud summade väljamaksmisest kõrvale hoida lepingute vastuvaidlemise ega vastunõuete tasaarvamise teel.

§ 90⁴. Garanteeritud summade sissenõudmist ei katkestata ka siis, kui kontragendi või garanteerija poolt riigiasutuse vastu garanti või garantiile aluseks oleva lepingu pärast nõudmine on tõstetud, nii kaua kui selles asjas ei ole sissenõudmine kohtu poolt seisma pandud, mis garanteerija vastutusest vabastab.

§ 90⁵. Garanteerija võib vastuvaidlemata korras sissenõutud summa ja tehtud kahjutasu riigilt tagasi nõuda harilikus kohtu korras, kui riigiasutus temalt garanti sisse nõudis, ilma et leping, mis peavõlgnikuga tehtud, selleks seaduslikku alust oleks andnud.

16. Riigikogu kahe järgmise koosoleku aja ja päevakorra kindlaksmääramine.

Juhataja **K. Einbund**: Järgmise koosoleku aja ja päevakorra kohta on sõna juhatause liikmel Penno'l.

Abiesimees **R.**

Penno: Juhatause nimel teen ettepaneku, pidada homme Riigikogu koosolek kell 10 hommikul järgmise päevakorraga:

1. Avalikkude algkoolide seaduse osalise muutmise seadus — Riigikogu liikmete A. Kohvri ja R. Vreeman'i ettepanek.

2. Riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse muutmise seadus — II lugemisel.

3. Riigiteenistusest vabastamise puhul palga edasimaksmise seadus — II lugemisel.

4. Teedeministeriumi 1927./28. aasta eelarve arvel teede ja sildade korrashoiu tööde lepingute sõlmimise seadus — II lugemisel.

5. Riigi 1926./27. a. lisaelarve nr. 2 — II lugemisel.

6. Hoolekande seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

7. Petseri ja Narva-taguste maade kinnisvarade kinnistamise seadus — II lugemisel.

8. Maaseaduse §§ 15., 20., 22. ja 23. muutmise seadus — III lugemisel.

9. Riigi trükikoja põhimääruste muutmise seadus — III lugemisel.

10. Kroonu hangete ja töövõtete seaduse täiendamise seadus — III lugemisel.

Teiseks teen ettepaneku, pidada 15 min. pärast esimese koosoleku lõppu järgmine Riigikogu koosolek, päevakorda võttes:

1. Riigiametnikkude ja teenijate palgaseaduse muutmise seadus — III lugemisel.

2. Riigiteenistusest vabastamise puhul palga edasimaksmise seadus — III lugemisel.

3. Teedeministeriumi 1927./28. aasta eelarve arvel teede ja sildade korrashoiu tööde lepingute sõlmimise seadus — III lugemisel.

4. Riigi 1926./27. a. lisaclarve nr. 2—III lugemisel.

5. Hoolekande seaduse muutmise seadus — III lugemisel.

6. Petseri ja Narva-taguste maade kinnisvarade kinnistamise seadus — III lugemisel.

7. Riigikogule istungjärgule vaheaja määramine.

Panen mõlemad ettepanekud korraga hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanekud vastu võetud.

Päevakord on läbi. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 20. 55 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **K. Einbund.**

Sekretär **M. Juhkam.**